

Miia Heikkinen

ALAIKÄISEN NUOREN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖÖN PUUTTUMINEN

Palveluoperaatio Saappaan osuus puuttumisessa

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hoitotyön koulutusohjelma
Syksy 2006

**Kajaanin
ammattikorkeakoulu**

OPINNÄYTETYÖ TIIVISTELMÄ

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma
Tekijä(t) Miia Heikkinen	
Työn nimi Alaikäisen nuoren päihteiden käyttöön puuttuminen - Palveluoperaatio Saappaan osuus puuttumisessa	
Vaihtoehtoiset ammattipinnot Terveydenhoitotyö	Ohjaaja(t) Maija-Liisa Laitinen Toimeksiantaja Kajaanin Seurakunta /Erityisnuorisotyö
Aika Syksy 2006	Sivumäärä ja liitteet 36 + 10
<p>Palveluoperaatio Saappaan toiminta on osa evankelis-luterilaisen kirkon erityisnuorisotyön ensisijaisesti alle 18-vuotiaisiin nuoriin kohdistuvaa etsivää auttamis- ja sielunhoitotyötä. Työ kohdistuu lapsiin ja nuoriin, joiden voidaan olettaa olevan alttiita erilaisille vaaratilanteille ja vaikeuksille. Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata ja selvittää Palveluoperaatio Saappaan osuus Kajaanin nuorisotoimen puuttuminen alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön - toimintamallissa. Työn tarkoituksena oli kehittää Huumereitiltä hoitoketjuun- hankkeessa kehitettyä Kajaanin nuorisotoimen toimintamallia, jonka avulla edistetään varhaista puuttumista nuoren päihteiden käyttöön.</p> <p>Opinnäytetyössä oli kolme tutkimustehtävää. Selvittää Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneiden tietämys Palveluoperaatio Saappaan toiminnasta etsivän työn osalta, selvittää yhteistyökumppaneiden lisätiedontarve Palveluoperaatio Saappaan toiminnasta ja kuvata Palveluoperaatio Saappaan puuttumisen toimintamalli yhteistyössä seurakunnan erityisnuorisotyöntekijöiden kanssa.</p> <p>Yhteistyökumppaneiden tietämystä ja lisätiedontarvetta käsittelevä tutkimusaineisto kerättiin maaliskuu-toukokuussa 2006 erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneilta kyselylomakkeiden avulla. Kyselyyn osallistui 17 erityisnuorisotyön yhteistyökumppania viideltä eri toimialalta. Kysely kohdistettiin koulukuraattoreille, kouluterveydenhoitajille sekä nuorisotoimen, poliisin ja sosiaalitoimen edustajille. Kyselylomakkeiden avulla saadusta määrällisestä aineistosta laskettiin frekvenssit ja prosentit. Laadullinen aineisto käsiteltiin sisällön analyysin avulla.</p> <p>Palveluoperaatio Saappaan toimintamalli alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön puuttumisesta kuvattiin elokuussa 2006 Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyöntekijän kanssa yhteistyössä. Kuvaamisen pohjana käytettiin Huumereitiltä hoitoketjuun- hankkeessa kehitettyä Saapas-toiminta - toimintamallia. Lopullisen toimintamallin oikeellisuus tarkistettiin ja esiteltiin mielikuvissa yhdessä Kajaanin Seurakunnan edustajien kanssa. Kuvatussa toimintamallissa Saapas-toiminnan puuttumisen toimintaketju jakautui palveluoperaatio Saappaan toiminnaksi sekä erityisnuorisotyön jatkohoidoksi Saappaan asiakkaille.</p> <p>Tutkimusaineiston perusteella yhteistyökumppaneiden tietämys oli kokonaisuudessaan hyvää. Kuitenkin tietämättömyys ja epävarmuus tiedon oikeellisuudesta tuli aineistossa esille. Pääosa vastaajista koki tietämyksensä Saapas-toiminnasta riittämättömäksi sekä tarvitsevansa lisätietoa.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	nuorisotyö, erityisnuorisotyö, ehkäisevä päihdetyö, puuttuminen, mallintaminen
Säilytyspaikka	☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun Kaktus-tietokanta ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Health and Sports	Degree Programme Nursing
Author(s) Miia Heikkinen	
Title Intervention in a Minor's Use of Intoxicants - The Role of the Service Operation "Saapas" in the Intervention	
Optional Professional Studies Public Health Nursing	Instructor(s) Maija-Liisa Laitinen
	Commissioned by Kajaani Parish / Special youth work
Date Autumn 2006	Total Number of Pages and Appendices 36 + 10
<p>The activities of the Service Operation Saapas ("the Boot") are part of the special youth work of the Evangelical Lutheran Church. Its objective is to search for, to help and to take pastoral care of the youth under 18 years of age. The work is aimed at children and young people who can presumably be exposed to dangerous situations and difficulties. The objective of this thesis was to describe and to clarify the role of Saapas in the operations model made by Kajaani youth work department of the early intervention in a minor's use of intoxicants (alcohol). The aim of the thesis was to improve the operations model, which was first developed in Kajaani youth work project called "From the path of drugs to the chain of care".</p> <p>This thesis had three research tasks: to find out about the knowledge of the co-operators of Kajaani Parish special youth work of the action of Saapas in the field of searching work, to find out about the co-operators' need for additional information on its action, and to describe its operations model of intervention in co-operation with special youth workers of the parish.</p> <p>The research material was collected in March-May 2006 by means of a questionnaire. Seventeen co-operators of special youth care from five different fields answered the questionnaire. The questionnaire was aimed at school welfare officers, school nurses and representatives of youth work, the police and social work. The frequencies and percentages were calculated on the basis of the quantitative data of the questionnaires. The qualitative data was analysed by using a contents analysis.</p> <p>The operations model of the Service Operation Saapas of the intervention in a minor's use of intoxicants (alcohol) was described in August 2006 in co-operation with the special youth workers of Kajaani Parish. As the basis of this description the preform operations model developed in the project "From the path of drugs to the chain of care" was used. The validity of the final operations model was checked and pre-tested in mental images together with the representatives of Kajaani Parish. In the described operations model the chain of activities of Saapas in the intervention was divided into two: the activities of Saapas and the further care of its customers in special youth care.</p> <p>On the basis of the research data, the knowledge of the co-operators can be considered good as a whole. However, their unawareness and insecurity of the validity of information come out of the data. The majority of the respondents feel that their knowledge of the activities of Saapas is inadequate and they need additional information.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	youth work, special youth work, preventive intoxicant care, intervention, modelling
Deposited at	☒ Kaktus Database at Kajaani University of Applied Sciences ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 NUORISOTYÖ	3
3 SAAPAS-TOIMINTA	5
3.1 Työn tavoitteet ja keskeiset periaatteet	5
3.2 Saapas-ryhmä	6
3.3 Palveluoperaatio Saappaan palvelut	6
4 KAJAANIN SAAPAS-TOIMINTAAN LIITTYVÄT STRATEGIAT JA LAINSÄÄDÄNTÖ	8
4.1 Lastensuojelulaki	8
4.2 Kirkon päihdestrategia	9
4.3 Kirkon erityisnuorisotyön strategia	10
4.4 ”Rajat ovat rakkautta” – Kainuun lasten ja nuorten päihdetoimintastrategia	11
5 KAJAANIN NUORISOTOIMEN MALLI NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖÖN PUUTTUMISESSA	13
5.1 Huumereitiltä hoitoketjuun – hanke	13
5.2 Ehkäisevä päihdetyö	14
6 TUTKIMUSTEHTÄVÄT	16
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
7.1 Aineistonkeruu	17
7.2 Aineiston käsittely	18
7.3 Toimintamallin kuvaaminen	19
8 TUTKIMUSTULOKSET	21
8.1 Kyselyn vastaajien taustatiedot	21
8.2 Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneiden tietämys Saapas-toiminnasta etsivän työn osalta	22
8.2.1 Tietämys toimintamuodoista ja toiminta-ajasta	22
8.2.2 Tietämys toimijoista ja heidän valtuuksista sekä velvollisuuksista	23
8.2.3 Tietämys toimintaperiaatteista	24
8.2.4 Saapas-toiminnan tarpeellisuus	24

8.3 Yhteistyökumppaneiden lisätiedontarve Saapas-toiminnasta	25
8.4 Kajaanin Seurakunta: Palveluoperaatio Saappaan puuttuminen alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön	26
8.4.1 ”Kaikki ei ok”	27
8.4.2 Erityisnuorisotyön jatkohoito Saappaan asiakkaille	27
8.4.3 Muutokset toimintamalliaihioon	28
9 POHDINTA	30
9.1 Johtopäätökset	30
9.2 Tutkimusprosessi	31
9.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	33
9.4 Jatkotutkimusaiheet	34
LÄHTEET	35
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kirkon erityisnuorisotyöllä tarkoitetaan lähimmäiskeskeistä ja etsivää nuorisotyötä. Työ kohdistuu syrjäytymisuhassa oleviin tai jo syrjäytyneisiin nuoriin, joiden voidaan olettaa olevan alttiita erilaisille vaaratilanteille ja vaikeuksille. Palveluoperaatio Saappaan toiminta on osa evankelis-luterilaisen kirkon erityisnuorisotyön ensisijaisesti alle 18-vuotiaisiin kohdistuvaa etsivää auttamis- ja sielunhoitotyötä. (<http://www.kajaaninseurakunta.fi>; <http://www.evl.fi>.)

Nuoriin kohdistuvan ehkäisevän päihdetyön teoreettisia malleja ja niiden aihioita on kehitetty muun muassa Huumereitiltä hoitoketjuun - hankkeessa Kainuuseen sekä Ylä-Savoon. Yksi malleista on Kajaanin nuorisotoimen malli puuttumisesta alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön (LIITE 1), jossa kuvataan nuoreen kohdistuvaa puuttumisen palvelu- ja toimintaketjua. Ketjuun kuuluvat niin eri toimijat kuin viranomaistahot. Ajatuksena hankkeessa oli, että kunta- ja alueatasolla tulisi luoda sellainen palvelujärjestelmä ja varhaisen puuttumisen toimintamalli, jossa jokainen asiantuntija tietää ja osaa tehtävänsä niin, ettei puuttumisen verkostossa palvelujärjestelmään jää aukkoja. (<http://www.huumereitiltohoitoketjuun.fi/kainuu>.)

Kajaanin nuorisotoimen toimintamallissa Palveluoperaatio Saapas on yksi osa puuttumisen toimintaketjua. Ketjua on pyritty kehittämään jokaisen siihen osallistuvan toimijan kohdalla mahdollisimman pitkälle. Saapas-toiminnan osalta ketjua on kuvattu alustavasti toimintamalliaihioilla ilman yhteistyötä seurakunnan kanssa. Tässä opinnäytetyössä Kajaanin Seurakunnan Palveluoperaatio Saappaan puuttumisen toimintamalli kuvataan yhteistyössä Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyöntekijöiden kanssa.

Kuvattavan toimintamallin tarkoituksena on lisätä nuorten parissa työskentelevien ammattihenkilöiden ja eri toimijoiden tietämystä Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön osuudesta päihtyneen nuoren kanssa käydystä polusta. Työssä myös selvitetään nuorten parissa työskentelevien erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneiden tietämys ja lisätiedon tarve Palveluoperaatio Saappaan toiminnasta, etsivän työn osalta. Selvityksen kautta Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyö saa tietoa yhteistyökumppaneidensa tietämyksestä ja lisätiedon tarpeesta.

Sairaanhoitajan, terveydenhoitajan ja kättilön osaamisvaatimuksissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2000.) terveydenhuollon keskeisenä kehittämiskohteena nähdään organisaatorajat ylittävät saumattomat palveluketjut, jotka kattavat koko asiakkaan hoitokokonaisuuden. Ketjujen toimivuus edellyttää moniammatillista työskentelyä, jolloin yhteistyössä syntyy uudenlaisia osaamista (Sosiaali- ja terveysministeriö 2000). Opinnäytetyön tekemisen aikana tekijä toimii yhteistyössä Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyöntekijöiden kanssa sekä kerää tutkimusaineistoa eri ammattiryhmiltä ja -aloilta. Työn näkökulmana käytetään terveydenhoitotyön näkökulmaa.

Terveydenhoitaja tekee työtään muun muassa lasten ja nuorten sekä yhteisön terveydenedistämiseksi. Hän ottaa työssään huomioon ihmisen ja hänen koko elinympäristönsä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin. Työ on moniammatillista ihmisen omia voimavaroja ja selviytymistä tukevaa sekä vahvistavaa työtä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2000.) Terveydenhoitaja on usein nuoren lähin terveydenhuollon edustaja, jonka kanssa nuori on tekemisissä. Nuoren elämään liittyvät usein, erityisesti ongelmatilanteissa, myös muut toimialat ja ammattilaiset, joiden kanssa tehtävä yhteistyö on osa nuoren kokonaisvaltaista auttamista.

Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat nuorisotyö, erityisnuorisotyö, ehkäisevä päihdetyö, puuttuminen sekä mallintaminen. Käsitteet määritellään tekstissä aiheen käsittelyn yhteydessä.

2 NUORISOTYÖ

Nuorisolaissa (Nuorisolaki 72/2006: 2§) **nuorisotyöllä** tarkoitetaan nuoren oman ajan käyttöön kohdistuvaa aktiivisen kansalaisuuden edistämistä, nuorten sosiaalista vahvistamista, nuoren kasvun ja itsenäistymisen tukemista sekä sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Kempin (1999: 37) mukaan nuorisotyö on tavoitteiden asettelultaan ja sisällöltään monenlaista toimintaa nuorten kanssa.

Nuorisotyö kuuluu kunnan tehtäviin. Nuorisotyötä toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä paikallisten viranomaisten, nuorten, nuorisoyhdistysten ja muiden nuorisotyötä tekevien järjestöjen kanssa. Nuorisotyötä tekevät niin julkinen sektori, seurakunnat, järjestöt, yhteisöt kuin vapaaehtoiset yksityiset henkilötkin. Työssä tärkeintä on, että sitä tekevät vastuuntuntoiset aikuiset, jotka tulevat nuorten kanssa toimeen. Kolme julkisen sektorin keskeisintä nuorisotyön toimintamuotoa ovat avointen ovien toiminta, erityisnuorisotyö ja työpajatoiminta. Samoja toimintamuotoja toteutetaan myös seurakuntien nuorisotoiminnassa. (Nuorisolaki 72/2006: 7§; Kemppinen 1999: 37, 39.)

Erityisnuorisotyö

Erityisnuorisotyö on etsivää, lähimmäiskeskeistä nuoriso- ja varhaistyötä. Työ kohdistuu sellaisiin nuoriin, joiden voidaan olettaa olevan erilaisille vaaratilanteille alttiita, erilaisiin vaikeuksiin joutuneita, syrjäytymisuhassa olevia tai syrjäytyneitä. Pääasiassa työ kohdistuu riskiolosuhteissa ja vaikeissa elämäntilanteissa elävien nuorten auttamiseen ja tukemiseen. Työn tavoitteena on osana kunnan nuorisotyötä edistää nuorten kasvattamista ja sopeutumista yhteiskuntaan. Työn tavoitteena on myös toimia vaikeissa elämäntilanteissa olevien nuorten edustajina sellaisten yhteiskunnan toiminnasta johtuvien olosuhteiden muuttamiseksi, jotka aiheuttavat nuoriso-ongelmia. Ensisijaisena tehtävänä erityisnuorisotyössä on nuoren saattaminen myönteisellä tavalla takaisin perhe-elämään, koulumaailmaan ja yhteiskuntaan, tukien nuoren vastuuta itsestään ja läheisistään sekä vahvistaa nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa. (Kemppinen 1999: 45 - 47; <http://www.evl.fi>.)

Erityisnuorisotyölle on luonteenomaista liikkua siellä, missä nuoren aikaansa viettävät, kohdata nuoria ja reagoida asioihin, jotka ovat nuorten elämässä tärkeitä ja ajankohtaisia. Luonteeltaan työ on ennalta ehkäisevää, korjaavaa ja hoitavaa. Erityisnuorisotyössä nuorille tarjo-

taan kaikkea heidän tarvitsemaansa apua, tukea ja palvelua erilaisissa elämäntilanteissa. Nuoren kanssa tehtävän työn kesto voi vaihdella tilapäisestä muutamasta käyntikerrasta pidempi aikaiseen työhön, säännöllisiin tapaamisiin. Tällöin työ on pitkäjänteistä kasvatustyötä nuoren elämäntilanteiden tukemiseksi ja helpottamiseksi. (Kemppinen 1999: 48 - 49; <http://www.evl.fi>.)

Kirkon erityisnuorisotyön yleistavoitteena on, että nuori ymmärtää olevansa hyväksytty ja löytää elämälleen merkityksen Jumalan luomana ja lunastamana. Ihmisenä hänen itsetuntonsa vahvistuu ja hän pystyy omaehtoiseen, vastuulliseen elämään. Erityisnuorisotyön työmuoto ei pyri kokoamaan asiakkaitseensa suuria joukkoja, vaan kohdistuu pääsääntöisesti yksilöihin ja pieniin ryhmiin perinteisestä nuorisotyöstä poiketen. Työssä painotetaan yhteisön vastuuta lapsistaan ja nuoristaan. (Alstela 2004; Suomen ev.lut. seurakuntien erityisnuorisotyön toimipisteet, saapasryhmät ja yökahvilat 2004.)

Yksi osa kirkon erityisnuorisotyötä on Palveluoperaatio Saappaan toiminta (myöhemmin Saapas-toiminta). Toiminta on etsivää auttamis- ja sielunhoitotyötä. Työ kohdistuu ensisijaisesti alle 18-vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin, joiden voidaan olettaa olevan alttiita erilaisille vaaratilanteille ja vaikeuksille. (Alstela & Virtanen 1994: 10; <http://www.evl.fi>.)

3 SAAPAS-TOIMINTA

Saapas-toiminta on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toteuttamaa valtakunnallista toimintaa. Saapas toimii rekisteröidyn tavaramerkin alla Suomessa seitsemässä hiippakunnassa lähes 50 vapaaehtoisryhmän voimin. Kajaanin Seurakunta on yksi Kuopion hiippakunnan yhdeksästä Saapas-toimintaa toteuttavasta seurakunnasta. (<http://www.nuortenkeskus.fi>)

Toimintaa toteutetaan nuorten suosimissa erilaisissa kohtaamis- ja oleskelupaikoissa sekä suurkokoontumisissa. Toiminta voidaan jakaa etsivään työhön ja festivaalityöhön. Etsivä työ on suunnitelmallista nuorten oleskelupaikoilla tapahtuvaa partiointia ja päivystystä. Festivaalityötä toteutetaan etsivän työn tavoin nuorten suurkokoontumisissa päivystäen ja partioiden. (<http://www.nuortenkeskus.fi>)

3.1 Työn tavoitteet ja keskeiset periaatteet

Saapas-toiminnan ollessa osa kirkon erityisnuorisotyötä sen tavoitteita ovat erityisnuorisotyön tavoitteet. Alstela ja Virtanen (1994) mainitsevat Saapas-toiminnan tavoitteeksi herättää nuorissa vastuu itsestään ja toinen toisistaan.

Saapas-ryhmän toiminta perustuu vapaaehtoisuuden, luottamuksen ja avoimuuden keskeisiin periaatteisiin. Toimintaa toteutetaan vapaaehtoistyönä koulutetun Saapas-ryhmän voimin. Ryhmässä toimiminen ja asiakkuus ovat vapaaehtoisia. Päivystystilanteissa ja kaikessa Saapas-ryhmän toiminnassa tulee pyrkiä mahdollisimman avoimeen viestintään, jolloin toiminnasta ja ihmissuhteisiin liittyvistä kysymyksistä puhutaan avoimesti. Ryhmän jäsenet toimivat tasavertaisina jäseninä omana itsenään ja omalla nimellään. (Hyvén, Oksanen, Pesonen, Rissanen, Savolainen & Toikkari 2001: 24; Nuorten Keskus 2006.)

Luottamuksellisuuteen kuuluu olennaisesti vaihtolovelvollisuus. Operaation aikana kohdatuista asiakkaista ja tilanteista ei puhuta ryhmän ulkopuolisten kanssa. Asiakkaana olleen nuoren tarvitsema jälkihoito kuuluu toimintaa ohjaavalle työntekijälle, joka vastaa itse luottamuksellisten tietojen kertomisesta esimerkiksi lastensuojelutapauksissa. Käytännön päivystystoiminnassa ryhmän ja työparin keskinäinen luottamus on tärkeää, työparia ei jätetä yksin. Myös

Saapas-ryhmän ohjauksessa ja operaation lopuksi pidetyissä purkupalavereissa käsitellyt asiat ovat luottamuksellisia. (Hyvén ym. 2001: 24.)

3.2 Saapas-ryhmä

Saapas-toimintaa toteuttaa vapaaehtoisista koulutetuista yli 18-vuotiaista aikuisista koottu ryhmä. Koulutuksessa vapaaehtoiset ovat saaneet sielunhoidollisia ja nuorisohuollollisia valmiuksia. Tällaisia valmiuksia ovat perusvalmiudet nuorten kohtaamiseen, kriisikäyttäytymisen tunnistamiseen, sielunhoitoon, nuorisohuollon tuntemukseen sekä ensiaputaitoihin. Koulutuksen perustana toimii Palveluoperaatio Saappaan vapaaehtoisuuskoulutuksen materiaali. (Nuorten Keskus 2006.)

Paikallista toimintaa ohjaa seurakunnan nimeämä henkilö tai henkilöt, joille Nuorten Keskus ry on myöntänyt ohjaajatunnuksen. Toimintaa ohjaava henkilö myös vastaa ryhmän toiminnasta. Käytännön toimintaa toteuttavat koulutetut vapaaehtoiset täysi-ikäiset, jotka toimivat seurakunnan toimeksiannosta vaitiolovelvollisena. Ryhmän toiminta perustuu Saapas-toiminnan keskeisiin periaatteisiin sekä jokamiehen (siviilin) oikeuksiin ja velvollisuuksiin. (Nuorten Keskus 2006.)

3.3 Palveluoperaatio Saappaan palvelut

Etsivä työ, päivystys ja tukipiste sekä säännöllisesti ilta-aikana tapahtuva avoimien ovien ilta- ja yökahvilatoiminta ovat Saappaan etsivän kenttätöiden toimintamuotoja. Kajaanin Seurakunnassa avoimien ovien ilta- ja yökahvilatoiminta toteutuvat osana erityisnuorisotyön toimintaa. Saapas-toiminnan palveluita Kajaanissa ovat operaation aikana, toiminta-aikana toteutuvat etsivä työ sekä päivystys- ja tukipiste. Toimintaa toteutetaan viikonloppuisin sekä muina tapahtuma-aikoina, jolloin nuoret kokoontuvat. (Alstela & Virtanen 1994: 12 - 14.)

Etsivä työ on aktiivista ja kontaktihakuista liikkumista, partiointia nuorten keskuudessa sekä heidän suosimissaan kokoontumispaikoissa ja suurkokoontumisissa. Partioissa saapaspartiot toteuttavat sielunhoidollista toimintaa kohdaten nuoria aktiivisesti tarjoten heille mahdollisuuden luottamukselliseen keskusteluun ja aikuiskontaktiin. Samalla nuoria tuetaan ja autetaan yksilöllisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarvittaessa nuorta pyritään ohjaamaan

nuorisotoimintaan ja tarvitsemiensa tukitoimien piiriin lastensuojelulain tarkoittamalla tavalla, toteuttaen näin nuorisohuollollista toimintaa. Pareittain tapahtuva partiointi on myös samalla tutkivaa ja kartoittavaa toimintaa, jolloin ryhmäläiset raportoivat havainnoistaan sekä nuorten olemisesta ja elämisestä muulle ryhmälle. (Alstela & Virtanen 1994: 11, 12; Nuorten Keskus 2006.)

Saapas-ryhmän toiminta-alueella toimiva päivystys- ja tukipiste toimii paikkana, jossa nuori voi levätä ja tahtoessaan keskustella saapaslaisten kanssa. Päivystyspisteessä toimii myös puhelinpäivystys, jonka avulla saa yhteyden Saapas-ryhmään sekä tahtoessaan saa neuvontaa ja keskusteluapua. Piste toimii samalla myös eräänlaisena kontaktipisteinä, johon nuori voi myös oma-aloitteisesti hakeutua. (Alstela & Virtanen 1994: 13 - 14; Nuorten Keskus 2006.)

Käytössään Saapasryhmällä on kulloinkin toiminnan kannalta asianmukainen välineistö. Usein kalustoon kuuluu partioiden ja tukipisteen välisen viestinnän mahdollistavia viestintälaitteita sekä kuljetukset mahdollistava auto. Yksi Saappaan päivystysajan toimintamuoto on kuljetus. Nuori kuljetetaan tarvittaessa, mikäli hän ei itse pysty huolehtimaan itsestään kotiin, kontaktipisteeseen tai muuhun nuorelle turvalliseen kohteeseen. Nuori voidaan kuljettaa myös, jos muuta keinoa kotiin pääsemiseen ei ole. (Alstela & Virtanen 1994: 13 - 14; Nuorten Keskus 2006.)

4 KAJAANIN SAAPAS-TOIMINTAAN LIITTYVÄT STRATEGIAT JA LAINSÄÄDÄNTÖ

Saapas-toimintaa ohjaavat työn keskeisten periaatteiden lisäksi lastensuojelulaki, Kirkon päihdestrategia sekä Kirkon erityisnuorisotyönstrategia. Kajaanissa Saapas-toimintaa ohjaa myös Rajat ovat rakkautta -hankkeessa kehitetty Kainuun lasten- ja nuorten päihdetoimintastrategia, jonka toimenpidesuosituksissa myös seurakunta ja vapaaehtoistyö on huomioitu. Tässä luvussa esitellään tärkeimpiä poimintoja edellä mainituista Saapas-toimintaan liittyvästä lastensuojelulaista ja strategioista.

4.1 Lastensuojelulaki

”Lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun” (Lastensuojelulaki 683/1983: 1§). Lastensuojelulaissa lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena alle 21-vuotiasta henkilöä (Lastensuojelulaki 683/1983: 3§). Laissa kuvataan mm. lapsen kasvuolojen kehittämistä ja kasvatuksen tukemista, lastensuojelun toimintamuotoja ja periaatteita, huostaanottoa sekä erinäisiä säännöksiä. Laista seuraavassa muutamia valittuja poimintoja suoraan lakitekstistä. ”Lasten-suojelun tarkoituksena on turvata lapsen 1§:ssä mainitut oikeudet vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin, tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa sekä toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua” (Lastensuojelulaki 683/1983: 2§).

”Sosiaalilautakunnan ja kunnan muiden viranomaisten on seurattava ja kehitettävä lasten ja nuorten kasvuoloja sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. Sosiaalilautakunnan on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille.” (Lastensuojelulaki 683/1983: 6§.)

”Perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu sekä tuettava lapsen vanhempien ja muiden lasta hoitavien henkilöiden kasvatusmahdollisuuksia lapselle suotuisten kasvuolojen vakiinnuttamiseksi. Lapsen etua selvitettyä on otettava huomioon lapsen omat toivomukset ja mielipide, perehdyttävä lapsen kasvuoloihin

sekä arvioitava, miten eri lastensuojelutoimet todennäköisesti vaikuttavat lapsen kehitykseen.” (Lastensuojelulaki 683/1983: 9§, 10§.)

”Sosiaalilautakunnan on otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihkeitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään” (Lastensuojelulaki 683/1983: 16§).

Laissa tuodaan myös esille virkaa/tointa hoitavien eri ammattilaisten ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutapauksissa. ”Jos sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutoimen, poliisitoimen tai seurakunnan palveluksessa taikka luottamustoimessa oleva henkilö on virkaa tai tointa hoitaessaan saanut tietää ilmeisestä perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta, hänen on ilmoitettava asiasta viipymättä sosiaalilautakunnalle” (Lastensuojelulaki 683/1983: 40§).

4.2 Kirkon päihdestrategia

”Kristillisen päihdetyön lähtökohtana on ihmisen ainutkertaisen arvon tunnustaminen. Päihdetyön tarkoituksena on auttaa ihmistä oman elämänsä mielekkyyden ja tarkoituksen etsimisessä, ratkaista syyllisyyden ongelma ja vapauttaa painostavasta syyllisyyden taakasta.” Kirkolla on keskeinen asema suomalaisessa yhteiskunnassa. Kirkko kohtaa ihmiset henkilökohtaisella tasolla ja tukee toiminnassaan yhteisöllisyyttä ja lähiyhteisöjen vahvistamista. (Kirkkohallitus 2005.)

Kirkon toiminta-ajatuksena Kirkon päihdestrategian mukaan on, että kirkko vaikuttaa ja toimii päihdeettömän elämän puolesta. Yksi strategian tavoitteista on, että kaikki kirkon työalat pyrkivät toiminnallaan ehkäisemään päihdehaittoja. Päihdestrategian visiona nähdään, että ”kirkon päihdetyöntekijät ovat ammattilaisia, jotka yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa ehkäisevät ja hoitavat päihdehaittoja.” Vapaaehtoiset saavat kirkon tarjoaman mahdollisuuden osallistua päihdetyöhön ja kehittää itseään siinä. Samalla kirkko tarjoaa kaikille mahdollisuuden kuulua sallivaan ja armahtavaan seurakuntayhteeyteen. (Kirkkohallitus 2005.)

Yhtenä päihdetyön tavoitteena on, että ”seurakunnat tukevat vanhempia ja isovanhempia sekä muita kasvattajia lasten ja nuorten päihdekasvatuksessa sekä perheitä, jotka kärsivät päihdeongelmista”. Tavoitteen keinona mainitaan yhteistyö eri päihdetyötä tekevien järjestöjen kanssa, verkostoitumalla ja levittämällä toisilleen hyviä käytäntöjä työhön. Myös kirkon moniammatillisten suunnittelutyöryhmien perustaminen eri työalojen työntekijöiden ja luottamushenkilöiden kesken laajentaa katsomusta toimintaympäristön kuvan luomisessa ja toimivien ratkaisujen etsimisessä. (Kirkkohallitus 2005.)

Kirkon ehkäisevässä päihdetyössä erityisnuorisoi-, nuorisoi-, perhe- ja kasvatustyön osuus toiminnasta on merkittävä. Erityisnuorisotyön toteuttama Saapas-toiminta on osa kirkon päihdetyötä, jossa työtä tehdään etsivän, kohtaavan ja korjaavan päihdetyön menetelmin. Strategiassa nähdään tärkeänä, että kaikki kirkon työalat käyttävät mahdollisuutensa ehkäisevään päihdetyöhön ja varhaiseen puuttumiseen. (Kirkkohallitus 2005.)

4.3 Kirkon erityisnuorisotyön strategia

Kirkon erityisnuorisotyön strategian mukaan (1994) kirkon erityisnuorisotyön toimintalinjoja on viisi: omanarvontunto, omatoimisuus, lähimmäisyys, verkostot sekä erilaisuus. Toiminnan rakentamisessa tuodaan omanarvontunnon tukeminen esille siten, että nuori tuntee oman merkityksensä toimijana, saavuttaen onnistumisen kokemuksia. Nuoresta välitetään, hän on tärkeä sekä hänet otetaan tosissaan. Nuorta tuetaan ottamaan vastuuta yhdessä tehdyistä päätöksistä sekä tekemään itsenäisiä valintoja. (Kirkon erityisnuorisotyön strategia 1994.)

Nuorta tuetaan omatoimisuuteen, hänen puolestaan ei tehdä mitään sellaista, mitä hän voisi itse tehdä. Toimimista yhteisössä tuetaan, jolloin hän osaltaan ottaa vastuuta omasta ja yhteisön toiminnasta. Toimintavastuuta laajennetaan kouluttamalla nuorista vapaaehtoisia ja aikuisia tukihenkilöitä erilaisiin tehtäviin. (Kirkon erityisnuorisotyön strategia 1994.)

Toimintalinjoissa lähimmäisyydellä tarkoitetaan nuoren tukemista kantamaan vastuuta läheisistään. Tekoina ja toimintoina välittyvä läheisyys vaikuttaa ihmisiin voimakkaasti tapana, jolla seurakunnassa toimitaan. (Kirkon erityisnuorisotyön strategia 1994.)

Verkostot ovat merkittävä osa erityisnuorisotyön toimintaa. Yhteistoimintaverkostot varmistavat toimintatilanteissa tarkoituksenmukaisimmat reaktiotavat ja voimavarat, välittäen kokemusta, tietoa ja herkkyyttä etsiä oikeanlaisia toimintamuotoja nuorille. Yhteistyöllä rakennetaan erilaisia turvaverkostoja nuorten tueksi sekä työntekijöiden toiminnan tehostamiseksi. Tällöin myös tiedotus saa kattavuutta ja vanhemmat sekä perheet mukaan yhteiseen kasvuun. (Kirkon erityisnuorisotyön strategia 1994.)

”Erilaista nuorta on vaikea sietää.” Erityisnuorisotyön kohderyhmä on erilainen, outo ikätovereihinsa verrattuna. Erityisnuorisotyöhön haasteeksi muodostuu kyky sietää erilaisuutta. Tavoitteena on opetella hyväksymään ihminen ihmisenä, mutta ei hänen tekojaan. Löydetään se mikä on positiivista ja mikä ei. Ihminen nähdään Jumalan kuvana. (Kirkon erityisnuorisotyön strategia 1994.)

Erityisnuorisotyön onnistumisen perusedellytyksiä ovat turvallinen ja luotettava kontakti nuoreen, eettisesti korkea tietotaito ihmissuhdetyössä sekä kyky yhteistyöhön. Yhteistyötä toteutetaan vapaaehtoisten sekä yhteiskunnan virallisten palvelujärjestelmien kesken. Strategian mukaan vain yhteistyössä pystytään kokonaisvaltaiseen auttamistyöhön. Nuoren kohdalla yhteistyön merkitys korostuu etsiessä yhdessä oikeat ja tarkoituksenmukaiset auttamisverkostot. Näin nuori saa kokemuksen eri auttamistahojen yhteistyöstä apua samalla saaden. Työnjaosta selkeästi sovittaessa vältetään nuoren juoksuttaminen tarpeettomasti eri palveluiden välillä. (Kirkon erityisnuorisotyön strategia 1994.)

4.4 ”Rajat ovat rakkautta” – Kainuun lasten ja nuorten päihdetoimintastrategia

Vuoden 1996 Stakesin kouluterveyskyselyn tulokset herättivät Kainuun kuntien eri tahojen huolen koululaisten hyvinvoinnista. Huolestuneet yhteydenotot ja vetoomukset nuorten päihteiden käytön ehkäisemiseksi muodostivat muutamaan Kainuun kuntaan työryhmiä pohtimaan nuorten pahoinvointia ja keinoja puuttua siihen. Päihdekäyttäytymisen ollessa samansuuntaista koko Kainuussa, kuntien käynnistämä työ yhdistettiin Terve Kainuu- projektin vetämäksi. Maakunnallisen päihdetoimintastrategian kokoaminen alkoi keväällä 1998 yhteistyössä kuntien kanssa. (Terve Kainuu- projekti 1999: 7.)

Kainuun lasten ja nuorten päihdetoiminta-hankkeen päämääränä oli laatia maakunnallinen lasten ja nuorten päihdetoimintastrategia, suunnitelma, jossa etsitään erilaisia keinoja ennalta-

ehkäistä ongelmia ja puuttua lasten ja nuorten päihdekäyttäytymiseen. Päämääränä oli myös syventää eri toimijoiden yhteistyötä, pohtien ehkäisykeinoja ja yhteisiä maakunnallisia toimintatapoja. (Terve Kainuu- projekti 1999: 19.)

Kainuun lasten ja nuorten päihdetoimintastrategia kohdistuu pääosin ehkäisevän päihdetyön ensimmäiselle eli ehkäisevän työn ja toiselle eli puuttumisen tasolle. Ensimmäisellä eli primaaritasolla käytetään kasvatuksellisia keinoja, joilla pyritään edistämään yksilön tietoutta ja näin edistämään elämänhallintaa. Valistus ja asennemuokkaus kohdistuu kaikkiin lapsiin. Toisella eli sekundaaritasolla vaikutetaan päihdekäyttäytymisen riskitekijöihin puuttumalla ongelmiin ja elämäntilanteisiin, jotka lisäävät päihteiden käyttämisen riskiä. Tällä tasolla puututaan myös jo ilmenneeseen tai epäiltyyn päihde- tai huumeongelmaan. (Terve Kainuu- projekti 1999: 16 - 17.)

Projektissa muodostetut ennalta ehkäisevät ja varhaisen puuttumisen toimenpide-ehdotukset perustuvat suojaavien tekijöiden vahvistamiseen ja riskitekijöiden vähentämiseen. Myös seurakunnan ja vapaaehtoistyön rooli oli huomioitu toimenpide-ehdotuksissa. Seurakunnan ja vapaaehtoistyön roolin tavoitteessa korostettiin matalan ja varhaisen puuttumisen periaatetta ja periaatteen käsittelyä keskustellen nuoren kanssa akuutin tilanteen jälkeen. (Terve Kainuu- projekti 1999: 17, 30.)

Strategian toimenpide-ehdotuksissa tuotiin myös esille seurakunnan- ja vapaaehtoistyössä päihhteettömyyden ja varhaisen puuttumisen korostamista sekä varhaisen puuttumisen periaatteiden käyttöön ottoa. Yhtenä seikkana nähtiin seurakunnan vapaaehtoistyön terveyden edistämisen ja päihteiden käyttöön puuttumisen merkitystä. Myös Saapasta kehoitettiin selvittämään omaa toimintamalliaan ja pelisääntöjään vastaamaan koko Kainuun hyväksymää varhaisen puuttumisen linjaa. Alaikäisen päihteiden käyttöön veloitettiin puuttumaan lastensuojelulain mukaan. Nähtiin tärkeäksi, että vapaaehtoistyön toimintatavat ja varhaisen puuttumisen periaatteet on oltava samansuuntaiset muiden toimijoiden ja viranomaisten kanssa. (Terve Kainuu- projekti 1999: 31.)

5 KAJAANIN NUORISOTOIMEN MALLI NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖÖN PUUTTUMISESSA

Nuoriin kohdistuvan ehkäisevän päihdetyön teoreettisia malleja ja niiden aihioita on kehitetty Huumereitiltä hoitoketjuun - hankkeessa Kainuuseen sekä Ylä-Savoon. Yksi hankkeen malleista on Kajaanin nuorisotoimen malli puuttumisesta alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön. Mallissa kuvataan Kajaanin nuorisotoimen nuoreen kohdistuvaa päihteiden (alkoholi) käyttöön puuttumisen palvelu- ja toimintaketjua Kajaanissa. Mallin kuvaama toimintaketju lähtee liikkeelle nuoren tullessa nuorisotaloon, jonka jälkeen toimintaketjuun liittyvät niin nuoren vanhemmat kuin nuorisotyön yhteistyökumppanit aina viranomaisista kolmannen sektorin toimijaan. (<http://www.huumereitilthoitoketjuun.fi/toimintamallit>.)

Huumereitiltä hoitoketjuun - hankkeen loppuraportin mukaan (Laitinen 2005) hankkeessa kehitetyt toimintamallien perushahmotelmat, aihiot auttavat käytännön toimijoita jäsentämään työtään ja työn sisältöjä, selkiyttämään työnjakoa ja yhteistyötä sekä mahdollisuuksien mukaan ohjaavat tietoiseen verkostotyöhön. Hankkeen tuloksien mukaan suunnitellut mallit vaativat ”jalkauttamista” käytännön toimintaan toimintaympäristöissä, sisällöt tarkentamista sekä myös lisää käytännön työkaluja (Laitinen 2005).

Kajaanin nuorisotoimen toimintamallissa Palveluoperaatio Saapas on yksi osa puuttumisen toimintaketjua. Palvelu- ja hoitoketjua on pyritty kehittämään jokaisen siihen osallistuvan toimijan kohdalta mahdollisimman pitkälle. Saapas-toiminnan osalta ketjua on kuvattu alustavasti toimintamalliaihioilla (LIITE 2) sen kokemuksen varassa, mikä nuorisotoimella ja poliisilla oli Saappaan osuudesta.

5.1 Huumereitiltä hoitoketjuun – hanke

Vuoden 2004 lopussa päättynyt Huumereitiltä hoitoketjuun - hanke oli yksi osaprojekti Interreg III A ohjelman kolmen alueen yhteisestä huumeiden torjuntahankekonsortioista. Hankekonsortion tavoitteena oli kehittää saumaton palvelu- ja hoitoketjumalli huumeiden ja muiden päihteiden ennaltaehkäisyyn, hoitoon ja kuntoutukseen. Ketjussa eri viranomaiset ja muut ennaltaehkäisy-, hoito- ja kuntoutustahot kytetään yhteistyöhön heidän muodostaessa toimijakokonaisuuden. Tällöin ongelmiin päästään pureutumaan mahdollisimman varhain

välttämällä päällekkäisyyksiä ja terävöittäen yhteistoimintaa moniammatillisella otteella. (Laitinen 2005.)

Kainuussa ja Ylä-Savossa osaprojektin tavoitteena oli tukea viranomaisten ja muiden yhteistyötoimijoiden yhteistyöverkostojen ja toimintamallien rakentamista huumehaittojen vähentämiseksi. Tavoitteena oli erityisesti keskittyä huumeiden saatavuuden ja käytön aloittamisen ennaltaehkäisyyn sekä tavoitteiden mukaisten ennaltaehkäisevän työn verkostomallien kehittämiseen. (Laitinen 2005.)

Huumeritiltä hoitohoitoketjuun - hankkeen tausta-ajatuksena nähtiin uhka Suomen ja Venäjän välisen rajan kasvamisesta merkittäväksi huumeiden kuljetusreitiksi. Huumeiden kulkeutuminen maahan merkitsee suurta riskiä ja negatiivista vaikutusta raja-alueiden läheisyydessä asuvien ihmisten hyvinvointiin ja elämään. Hankkeen mukaan väestökyselyt osoittivat kokeilujen lisääntyneen 1990-luvulla erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten osalta. Myös kouluterveytustutkimusten (1996, 1998, 2000) tulokset osoittavat koululaisten asenteiden päihteitä ja huumeita kohtaan ovat muuttuneen sallivimmiksi. Tällöin myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö on uuden ammatillisen haasteen edessä huumehaittojen ja niiden vaikutusten ehkäisemiseksi. (<http://www.huumeritiltahoitoketjuun.fi/kainuu>.)

Ajatuksena hankkeessa myös oli, että kunta- ja aluetasolle tulee luoda sellainen palvelujärjestelmä ja varhaisen puuttumisen toimintamalli, jossa jokainen asiantuntija tietää ja osaa tehtävänsä niin, ettei puuttumisen verkostossa palvelujärjestelmään jää aukkoja. Kehittämällä saumattoman palvelu- ja hoitoketjumallin hanke tukee myös Kainuun päihdetoiminta- ja hyvinvointistrategian käyttöönottoa sekä Kainuun alueella vuoden 2005 alusta alkaneen hallintomallikokeilun toteuttamista. (<http://www.huumeritiltahoitoketjuun.net/kainuu>.)

5.2 Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerien (Jokinen 2006: 6) mukaan **ehkäisevä päihdetyö** on toimintaa, jonka tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia edistämällä päihteettömiä elintapoja, ehkäisemällä ja vähentämällä päihdehaittoja sekä lisäämällä päihdeilmion ymmärrystä ja hallintaa. Ehkäisevän päihdetyön keinoin pyritään vähentämään päihteiden kysyntää, saatavuutta, tarjontaa sekä haittoja. Työllä vaikutetaan päihteitä koske-

viin tietoihin, asenteisiin ja oikeuksiin sekä päihdehaitoilta suojaaviin tekijöihin ja riskitekijöihin. Työ vaikuttaa myös päihteiden käyttöön sekä niiden käyttötappoihin. (Jokinen 2006: 6.)

Ehkäisevä päihdetyö voidaan jakaa kolmeen tasoon: primaari-, sekundaari ja tertiääritasoon. Primaaritasolla keskitytään ennalta ehkäisevään päihdetyöhön, jolloin pyritään vaikuttamaan päihteiden käyttöön ja ehkäisemään käytön aloittaminen. Työ kohdistuu laajoihin väestöryhmiin, joilla ei juuri ole kokemuksia päihteistä. Toisen eli sekundaaritason tavoitteena on ehkäistä päihteiden käytön aloittaminen ja tukea lopettamaan alkanut päihteidenkäyttö. Sekundaaritason työssä pyritään tunnistamaan käyttö ja puuttumaan siihen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhaisella **puuttumisella** tarkoitetaan ongelmien havaitsemista ja niihin ratkaisujen löytämiseen pyrkimistä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Näin myös pyritään ehkäisemään päihteiden käytön haittoja, ennen haittojen muuttumista sairauksiksi. (Inkinen, Partanen & Sutinen 2000: 38, 103; Mustalampi 2001: 5; Varhaisen puuttumisen -hanke.)

Ehkäisevän päihdetyön kolmannella eli tertiääritasolla keskitytään päihdehaittoja korjaavaan ja kuntouttavaan tai kärsimyksiä lievittävään päihdetyöhön. Tällöin kohderyhmänä ovat erityisesti ongelmakäyttäjät, jolloin tavoitteena on pysäyttää tilanteen paheneminen ja vähentää käytöstä syntyviä riskejä ja haittoja. (Inkinen ym. 2000: 38, 103; Mustalampi 2001: 5.)

Ennalta ehkäisevä päihdetyö kohdistuu koko väestöön. Työ on tavoitteellista, pitkäjänteistä ja monialaista yhteistyötä eri tahojen kesken. Nuoriin kohdistuvan ehkäisevän päihdetyön keskeisiä yhteistyötahoja ovat nuorien itsensä ja vanhempien lisäksi mm. koulu, nuorisotoimi, erilaiset paikalliset järjestöt sekä erilaiset sosiaali- ja terveyspalvelut. Ennalta ehkäisevän päihdetyön keinoja ovat mm. päihdetiedotus, terveyskasvatus, päihteiden käytölle vaihtoehtoisten toimintamallien tarjoaminen ja päihteettömyyttä suosivan ympäristön tukeminen. (Inkinen ym. 2000: 103.)

Nuorisotyössä ehkäisevällä päihdetyöllä tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, joilla voidaan ehkäistä, korjata ja vähentää nuorten päihdehakuista käyttäytymistä. Toimenpiteet kohdistuvat päihdekäyttäytymistä suojaavien tekijöiden vahvistamiseen ja riskitekijöiden vähentämiseen. (Terve Kainuu- projekti 1999: 16.)

6 TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata ja selvittää Palveluoperaatio Saappaan osuus Kajaanin nuorisotoimen puuttuminen alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön – toimintamallissa. Työn avulla edelleen kehitetään Huumereitiltä hoitoketjuun - hankkeen kehittämää Kajaanin nuorisotoimen toimintamallia, jonka avulla edistetään varhaista puuttumista nuoren päihteiden käyttöön.

Tutkimuksella on kolme tutkimustehtävää:

- Selvittää Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneiden tietämys Palveluoperaatio Saappaan toiminnasta etsivän työn osalta.
- Selvittää yhteistyökumppaneiden lisätiedontarve Palveluoperaatio Saappaan toiminnasta.
- Kuvata Palveluoperaatio Saappaan puuttumisen toimintamalli yhteistyössä Seurakunnan erityisnuorisotyöntekijöiden kanssa.

Kahdesta ensimmäisestä tutkimustehtävästä on johdettu seuraavat tutkimuskysymykset:

- Millainen on Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneiden tietämys Saapas-toiminnasta etsivän työn osalta?
- Millainen on yhteistyökumppaneiden lisätiedontarve Saapas-toiminnasta?

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Aineistonkeruu

Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2006 kyselylomakkeiden (LIITE 3) avulla. Vastaajat valittiin Kajaanin Seurakunnan yhteistyökumppaniryhmistä viideltä eri toimialalta. Toimialoja olivat nuorisotoimi, kouluterveydenhuolto, koulutoimen koulukuraattorit, sosiaalitoimi sekä poliisi. Vastaajat valittiin harkinnanvaraisesti eri toimialoilta siten, että jokaiselta viideltä toimialalta vastaajia oli neljä, joille kyselylomake toimitettiin.

Kyselylomake laadittiin kirjallisuuden pohjalta selvittämään vastaajien tietämystä Saapas-toiminnasta etsivän työn osalta sekä selvittämään yhteistyökumppaneiden lisätiedon tarvetta Saapas-toiminnasta. Kyselylomake esiteltiin kahdella terveydenhuoltoalan edustajalla ennen aineistonkeruun aloittamista. Ensimmäisessä esitestauksessa havaittiin kysymyksissä joidakin puutteita, jotka korjattiin poistamalla ja lisäämällä kysymyksiä sekä muuttamalla muutamien kysymyksien asettelua. Toisessa esitestauksessa käytettiin kyselylomaketta lopullisessa muodossaan ja havaittiin lomake toimivaksi.

Aineistonkeruussa käytetty kyselylomake koostui yhdestä monivalintakysymyksestä sekä 15:sta aihetta käsittelevästä kysymyksestä. Aihetta käsittelevistä kysymyksistä kolme oli strukturoitua ja 12 avointa kysymystä. Monivalintakysymys käsitteli vastaajan taustatietoa, toimialaa. Strukturoidut kysymykset olivat kyllä – en – vaihtoehtokysymyksiä, joista vastausten perusteella vastaaja jatkoi seuraavaan osoitettuun kysymykseen. Kyselylomakkeessa oli neljä jaoteltua osaa, jotka käsittelivät vastaajan taustatietoa, yhteistyötä, Saapas-toimintaa sekä tiedon tarvetta.

Pääosin kysymyksien muodoksi valittiin avoimet kysymykset, koska ne eivät ehdota vastauksia vaan antavat vastaajalle mahdollisuuden ilmaista itseään omin sanoin. Näin ne osoittavat parhaiten vastaajan tietämyksen aiheesta. Monivalintakysymys taas luo raamit vastaukselle ja näin valittiin kysymysmuodoksi selvittämään vastaajien taustatietoa, toimialaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997: 190.)

Ennen aineistonkeruun aloittamista tutkimusluvat anottiin toimialojen vastaajaryhmien esimiehiltä tutkimuslupa-anomuksella (LIITE 4) sekä Kainuun Maakunta -kuntayhtymän toi-

mialakohtaisella hakemuksella (LIITE 5). Esimiehiin otettiin yhteys puhelimitse, jonka jälkeen tutkimuslupahakemukset toimitettiin heille henkilökohtaisesti, postitse tai toimintayksikköön toimittamalla. Hyväksytyt lupahakemus ja viranhaltijapäätös (LIITE 6) palautettiin kahden vastaajaryhmän osalta postitse. Viranhaltijapäätöksen mukaisesti, koulukuraattoreiden edustamien koulujen rehtoreihin otettiin yhteyttä puhelimitse ja kysyttiin suullinen lupa kuraattoreiden kyselyyn osallistumiselle.

Kyselylomakkeet toimitettiin maaliskuu-toukokuussa 2006 yhteensä 20:lle vastaajalle, joista kyselyyn vastasi 17. Pääosaan vastaajista opinnäytetyön tekijä otti ensin henkilökohtaisesti yhteyttä puhelimitse kertoen tutkimuksen tavoitteesta ja tarkoituksesta. Vapaaehtoisille vastaajille kyselylomakkeet toimitettiin sopimuksen mukaan heidän toimintayksikkönsä. Poliisin ja sosiaalitoimen edustajille kyselylomakkeet toimitettiin heidän työyksikkönsä, josta lomakkeet vastausajan päätyttyä tai aiemmin sovittuna ajankohtana noudettiin.

Kyselylomakkeen yhteydessä vastaajille toimitettiin saatekirje (LIITE 7) sekä vastauskuori. Saatekirjeessä kerrottiin taustatietoa tutkimuksesta, aineiston keruuseen liittyvät tutkimustehävät, tietoa tutkimuksen toteuttamisesta sekä aineiston käsittelystä luottamuksellisuuden ja tunnistettavuuden kannalta. Vastausaika kyselyyn vastaajilla oli 2-3 viikkoa. Joitakin lomakkeita noudettiin sopimuksen mukaan vastausajasta poiketen aiemmin. Vastausajan päätyttyä ei-vastanneille vastaajille lähetettiin henkilökohtainen sähköpostiviesti, jossa annettiin mahdollisuus osallistua kyselyyn ohjeellisen vastausajan jo päätyttyä. Muutama vastaaja käytti mahdollisuuden hyväkseen postittamalla kyselylomakkeen tutkijalle tai osoittamalla kyselylomakkeen uuden noutamisajan.

7.2 Aineiston käsittely

Kyselylomakkeiden avulla saatu aineisto käsiteltiin kokonaisuudessaan siten, ettei vastaajien toimiala tai yksittäisen vastaajan vastaukset tule aineistossa esille. Näin vastaajien tunnistettavuus minimoitiin. Pääosin aineisto käsiteltiin sisällönanalyysin (LIITE 8) avulla. Ainoastaan monivalintakysymyksen ja kolmen strukturoidun kysymyksen määrälliset tulokset laskettiin yhteen frekvensseiksi ja ilmaistaan tuloksissa myös prosentteina. Kyselyn avointen kysymysten (13) vastaukset käsiteltiin yksitellen sisällön analyysin avulla.

Analysointi aloitettiin lukemalla aineisto läpi useaan kertaan, jonka jälkeen aloitettiin aineiston pelkistäminen, koodaaminen. Vastauksien alkuperäiset ilmaukset pelkistettiin etsimällä ja poimimalla ilmauksista vastauksia kyselylomakkeessa esitettyihin kysymyksiin. Pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin yhdistämällä samankaltaiset ja samaan aiheeseen liittyvät ilmaukset samaan ryhmään. Yhdestä pelkistettyjen ilmausten ryhmästä muodostui alakategoria, jolle annettiin sitä kuvaava nimi.

Alakategorioiden muodostamisen jälkeen seuraava vaihe oli aineiston käsitteellistäminen, jossa yhdistettiin samansisältöiset alakategoriat nimetyiksi yläkategorioiksi. Kaikkien kysymysten vastauksista ei yläkategorioita muodostettu, vaan aineiston analysointi jätettiin alakategorioiden tasolle. Näiden kysymysten kohdalla alakategoriat toivat kysymyksessä kysytyn asian monipuolisesti esille. Analysoinnin lopuksi tavallisesti muodostetaan yläkategorioista yksi yhdistävä kategoria ja käsitteellistetään tutkittava asia. Yhdistävää kategoriaa ei analysoinnissa muodostettu, koska aineisto käsiteltiin kysymyksittäin, jolloin yhden kysymyksen aineisto oli kokonaisuudessaan pieni. (Kyngäs & Vanhanen 1999.)

7.3 Toimintamallin kuvaaminen

Toimintamallin kuvaamisesta käytetään käsitettä **mallintaminen**. Mallintamisella pyritään käytännön malliin, joka pelkistää monimutkaisen kokonaisuuden helpommin ymmärrettäväksi. Onnistuneen mallin voi toinen ihminen toistaa. Tällöin jokainen mallia noudattava voi päästä samaan, hyvään lopputulokseen aivan kuin alkuperäinen malli. (Leskinen & Nieminen 2006: 8, 12.)

Mallintamisen avulla käsiteltävä toiminta voidaan jakaa erilaisiin vaiheisiin saaden samalla toiminnasta esiin suuri määrä yksityiskohtia. Yksityiskohdat eivät itsessään ole malli vaan mallintaja tiivistää yksityiskohdat malliksi. Mallintamisessa keskitytään siis ensin yksityiskohtiin, jonka jälkeen palataan takaisin yleisemmälle tasolle, malliin. (Leskinen & Nieminen 2006: 11, 13.)

Toiminnan mallintamisessa on kolme eri vaihetta: havainnointi, kokeilu ja haastattelu. Vaiheet sulautuvat käytännön mallintamistilanteessa toisiinsa. Mallintamisen prosessi alkaa toiminnan seuraamisella käytännössä eli havainnoimalla. Havainnoija voi kokeilla toimintaa erilaisin tavoin, kuten kokeilemalla toimintaa suoraan tai mielikuvissa. (Leskinen & Nieminen

2006: 13) Opinnäytetyön tekijä on ollut aiemmin mukana Kajaanin Seurakunnan Saapas-toiminnassa vapaaehtoisena sekä erityisnuorisotyössä harjoittelijana. Toiminnassa mukana ollessaan hän on näin havainnoinut toimintaa sekä kokeillut sitä erilaisissa käytännön tilanteissa.

Mallintamisen seuraavana vaiheena on haastattelu. Haastattelujen avulla pyritään selvittämään millainen malli on onnistuessaan ja löytämään toiminnan olennaiset asiat sekä syventämään tietoa toiminnasta. (Leskinen & Nieminen 2006: 13) Opinnäytetyössä tietoa antava haastattelu toteutettiin elokuussa 2006 Kajaanin Seurakunnan yhdelle erityisnuorisotyöntekijälle, jonka kanssa yhteistyössä toimintamallin kuvaaminen tapahtui.

Tiedon keräämisen jälkeen aineistoa käsiteltiin sekä rakennettiin toimintatavasta malli yhdessä erityisnuorisotyöntekijän kanssa. Malli testattiin kolmen Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyöntekijän kanssa mielikuvissa tarkistaen mallin oikeellisuus ja toimivuus. Valmis malli voidaan kuvata tekstinä, kuvana tai kaaviona (Leskinen & Nieminen 2006: 13 - 14). Kajaanin Seurakunnan Palveluoperaatio Saappaan puuttumisen toimintamalli kuvattiin kaaviona sekä opinnäytetyössä tekstinä. Alkuperäisessä suunnitelmassa oli toimintamallin kuvaaminen ohjelman avulla, kuten nuorisotoimen malli. Valitettavasti ohjelman avulla mallin kuvaaminen ei ollut mahdollista, koska ohjelmaa ei ollut käytettävissä.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset koostuvat kyselyn tuloksista sekä kuvatusista toimintamallista (LIITE 9). Tulokset esitellään tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Ensimmäisenä esitellään kyselyn tulokset kyselylomakkeen kysymysten esitysjärjestyksestä mukailleen. Kyselyn laadulliset tulokset esitellään auki kirjoitettuina ja määrälliset tulokset esitetään frekvensseinä sekä suhteissa prosentteina. Prosentit ovat pyöristetty kymmenyksen tarkkuudella. Viimeisenä tuloksissa käsitellään opinnäytetyössä kuvattu Kajaanin Seurakunnan Palveluoperaatio Saappaan puuttuminen alaikäisen nuorten päihteiden (alkoholi) käyttöön - toimintamalli.

8.1 Kyselyn vastaajien taustatiedot

Kyselylomake toimitettiin yhteensä 20 vastaajalle. Otanta oli harkinnanvarainen. Palautuneita kyselylomakkeita ja näin kyselyyn vastaajia oli yhteensä 17. Vastaajajoukko koostui Kajaanin seurakunnan erityisnuorisotyön viiden eri yhteiskumppanitahon edustajista. Vastaajista koulukuraattoreja oli kolme (17,6 %), kouluterveydenhoitajia neljä (23,5 %), nuorisotoimen edustajia kolme (17,6 %), poliiseja neljä (23,5 %) sekä sosiaalityöntekijöitä kolme (17,6 %).

Vastaajien taustatietämystä kartoitettiin yhteistyö-osiossa kolmella kysymyksellä yhteistyöstä Erityisnuorisotyön/Saappaan kanssa. Esimmäryksen mukaan ajateltiin, että ne vastaajat, jotka olivat tehneet yhteistyötä Seurakunnan erityisnuorisotyön tai Saappaan kanssa tietävät enemmän toiminnasta. Seitsemän (41 %) vastaajista kertoi tehneensä yhteistyötä Erityisnuorisotyön/Saappaan kanssa ja 10 (59 %) ei ollut tehnyt yhteistyötä. Yhteistyötä tehneiden vastaajien pyydettiin vastaamaan kahteen seuraavaan tarkentavaan kysymykseen, joilla kartoitettiin yhteistyötilanteita sekä yhteistyön laatua.

Yhteistyötilanteita oli ollut niin Saappaan toiminta-aikana kuin toiminta-ajan ulkopuolella erityisnuorisotyön kanssa tapahtunut yhteistyö. Saappaan kanssa tehty yhteistyö oli tapahtunut bändi- ja yleisötapahtumissa sekä muutoin viikonloppuisin Saappaan toimiessa. Nuorten avun tarve oli myös yksi yhteistyötilanteen aihe, Saapas oli pyydetty ”avuksi lähistön huonokuntoisille nuorille”. Erityisnuorisotyön kanssa tapahtunut yhteistyö keskittyi nuorisotilan ja nuorten asioihin sekä erityisnuorisotyön ryhmätoimintaan. Nuoren asioiden selvittely, huoli nuorista sekä toive uudesta ryhmästä olivat tällaisia yhteistyötilanteita.

Yhteistyön laatu kuvattiin tiedottamiseksi, yhteydenotoksi, puhelinkeskusteluiksi, nuoren huoltamiseksi, etsinnäksi sekä tilanteiksi, jolloin oli avun tarve. Yhteistyötä oli tapahtunut myös erityisnuorisotyön pienryhmäasioissa. Pienryhmäasioissa erityisnuorisotyöntekijä oli ryhmänvetäjänä ja yhteistyössä suunnittelemassa ryhmää.

Yhteistyö osion neljäntenä ja viimeisenä kysymyksenä kysyttiin vastaajien kiinnostusta Saappaan tai erityisnuorisotyön kanssa tapahtuvaan yhteistyöhön. Vastaajista 15 (88 %) oli kiinnostunut tekemään yhteistyötä. Kaksi (12 %) vastaajaa ei ollut kiinnostunut tekemään yhteistyötä.

8.2 Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneiden tietämys Saapas-toiminnasta etsivän työn osalta

Saapas-toimintaosion avulla kartoitettiin vastaajien tietämystä Saapas-toiminnasta. Kysymykset käsittelivät toimintamuotoja, toiminta-aikoja, toiminnan toteuttajia, toteuttavien toimijoiden valtuuksia ja velvollisuuksia sekä Saappaan toimintaperiaatteita ja niiden tarkoitusta käytännössä. Osion lopuksi kysyttiin vastaajien mielipidettä toiminnan tarpeellisuudesta sekä mahdollistettiin omien Saapas-toimintaa käsittelevien ajatusten ja kysymysten esilletuominen.

8.2.1 Tietämys toimintamuodoista ja toiminta-ajasta

Kysymyksen ”mitkä ovat Palveluoperaatio Saappaan toimintamuodot” vastaukset käsittelivät monipuolisesti Saapas-toiminnan toimintamuotoja. Vastauksissa esiin tuli myös toimintamuotoja, jotka ovat Kajaanin Seurakunnassa osa erityisnuorisotyön toimintaa. Tämän vuoksi kysymyksen vastaukset sisällönanalyysissä muodostettiin yläkategorioiksi Palveluoperaatio Saappaan toiminta ja erityisnuorisotyön toiminta.

Palveluoperaatio Saappaan toimintaan liittyviä toimintamuotoja ovat lepopaikka, autopartio, partiointi, päivystys ja ensiapu. Myös auttaminen, tukeminen ja sielunhoito, keskustelu sekä ennaltaehkäisy ja valistaminen ovat Saapas-toiminnassa toteutettavaa toimintaa. Ilmaukset ”auttavan käden tarjoaminen” ja ”pulassa olevien auttaminen”, kuvaavat hyvin vastaajien mielikuvaa Saapas-toiminnasta. Nuorten kanssa keskustellen tapahtuvaa toimintaa kuvattiin

ilmauksilla ”mahdollisuus juttukaveriin” ja ”jutustelu”, jotka kuvaavat hyvin toimintaa nuorten kanssa myös silloin, kun varsinaista avun tarvetta ei olisikaan.

Erityisnuorisotyön toiminnan toimintamuodoista vastauksissa esille tulivat koulutus, nuorisotilatoiminta sekä ryhmätoiminta. Kaikki mainitut toimintamuodot liittyvät Saapas-toimintaan Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyössä, mutta ovat varsinaisesti osa erityisnuorisotyön toimintaa. Saappaan toimijoiden koulutus on erityisnuorisotyön toteuttamaa. Nuorisotila- ja ryhmätoimintaa ohjaavat erityisnuorisotyön ohjauksessa Saapas-koulutuksen saaneet täysi-ikäiset henkilöt, avoimien ovien ohjaajat ja pienryhmäohjaajat.

Kysymyksellä ”milloin Palveluoperaatio Saapas toimii” kartoitettiin vastaajien tietämystä Saappaan toiminta-ajoista. Tietämys toiminta-ajoista oli hyvä. Saapas toimii iltaisin ja öisin, viikonloppuina, juhlapäivinä sekä tapahtumissa. Joitakin eriteltyjä toiminta-aikoja, kuten koulujen päättyminen ja paikkakunnan nuorille ominainen festivaali, pipe-fest tulivat vastauksissa esille.

8.2.2 Tietämys toimijoista ja heidän valtuuksista sekä velvollisuuksista

Saapas-toimintaa toteuttavat koulutetut yli 18-vuotiaat vapaaehtoiset ja Seurakunnan erityisnuorisotyö. Toimijoiden valtuudet ja velvollisuudet määräytyvät sen mukaan ovatko he työntekijöitä vai Saapas-ryhmän jäseniä, saapaslaisia (myöhemmin saapaslainen). Työntekijöiden valtuudet ja velvollisuudet ovat jokamiehen oikeudet, auttamisvelvollisuus ja vaitiolovelvollisuus samoin kuten saapaslaisilla. Työntekijöiden eron vapaaehtoisiin saapaslaisiin muodostaa se, että työntekijöitä sitoo myös viran puolesta lastensuojelulain velvoittama ilmoitusvelvollisuus.

Molemmille toteuttajaryhmille yhteisiä valtuuksia ja velvollisuuksia kuvattiin ilmauksin ”kadun liikkujan valtuudet”, ”velvollisuus auttaa” ja ”luottamuksellisuus”. Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuutta kuvattiin vastauksissa muun muassa ilmauksin ”velvollisuus puuttua” ja ”lastensuojelutapauksissa tarvittavat toimenpiteet”.

8.2.3 Tietämys toimintaperiaatteista

Vastaajia pyydettiin kertomaan mitä heidän mielestään Palveluoperaatio Saappaan toimintaperiaatteet avoimuus, luottamuksellisuus ja vapaaehtoisuus tarkoittavat käytännössä. Avoimuuteen katsottiin kuuluvat rehellisyys, tiedottaminen, avoimuus kaikille sekä julkisuus. Avoimuutta kuvattiin ilmaisuilla ”kaikille avoin”, ”avoin ja suora puhuminen nuorelle”, ”asioiden nostaminen esille” sekä ”toiminta julkista, näkyvää, tavoiteltavaa”. Ilmaisuissa tulivat esille niin nuoreen ja yhteisöön kohdistuva kuin toiminnan julkisuuteen liittyvä avoimuus.

Luottamuksellisuuteen vastauksissa liitettiin rehellisyys ja vaitiolovelvollisuus. Rehellisyyteen katsottiin kuuluvan jatkohoito nuoren tietäessä, jolloin asiat sovitaan nuoren kanssa sekä asioista kerrotaan nuoren luvalla. Ilmaisut ”nuori/lapsi vaarassa, lastensuojelulaki ohjaa” ja ”erityinen huoli, tieto lastensuojeluun” kuvaavat lastensuojelulain ja siihen liittyvää ilmoitusvelvollisuuden merkitystä ohjaajana osana nuoren jatkohoidossa. Vaitiolovelvollisuuteen sisältyivät toiminnan luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuutta kuvattiin ”asiat eivät ulkopuolisille”, ”tieto ei kulje ulos” ja ”henkilökohtaisia juttuja ei levitellä” kaltaisilla ilmaisuilla. Toiminnan luottamuksellisuuteen sisältyivät niin nuorten luottamus toimintaan ja henkilökuntaan kuin ”asioinnin” luottamuksellisuus.

Vapaaehtoisuuden periaatetta käsittelevistä vastauksista muodostuivat yläkategoriat perusta, vapaaehtoistyö ja vapaaehtoinen asiakas. Saapas-toiminnan katsottiin perustuvan vapaaehtoisuuteen. Toiminta toteutuu vapaaehtoistyönä, johon ”ei ole pakkoa/velvoitetta osallistua”. Vapaaehtoistoimijat ovat ”mukana vapaasta tahdosta ja auttamishalusta” sekä toiminta tapahtuu ”korvauksetta vapaa-ajalla”. Myös asiakkuus on vapaaehtoista. Nuori ”voi saada tukea halutessaan” ja hän voi myös vapaaehtoisesti ”kuntoutua tiloissa”.

8.2.4 Saapas-toiminnan tarpeellisuus

Mielipiteitä Saapas-toiminnan tarpeellisuudesta kartoitettiin kysymyksellä ”mitä mieltä olet Saapas-toiminnan tarpeellisuudesta”. Kysymyksen asettelu ohjasi jonkin verran vastauksia suurimman oman ilmauksista ollessa alakategorian tarpeellista kaltaisia. Muita esille tulleita asioita ja niistä muodostettuja alakategorioita ovat hyvää ja tärkeää, paikkaa viranomaisten työtä, nuorista hyväksytyä ja myönteistä, toiminta nuorten hyväksi sekä ennaltaehkäisyyn

panostaminen. Saapas-toiminta nähtiin ilmaisuisa pääosin myönteiseksi ja hyväksi toiminnaksi. Erityisesti ilmaiset ”ehdottomasti tarpeellinen”, ”yksi seurakunnan parhaista ideoista” ja ”kannatettavaa toimintaa” kuvaavat vastaajien myönteistä kuvaa toiminnasta.

Saapas-osion viimeisellä kysymyksellä ”mitä muuta haluaisit sanoa Saapas-toiminnasta” vastaajille annettiin tilaisuus vapaaseen viestintään aiheesta. Kysymyksen vastauksia ei analysoitu vaan vastaukset toimitettiin pelkistettyinä ilmauksina Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyölle ”terveisinä”. Vastauksissa tuotiin esille mielipiteitä, toteamuksia, kannustusta ja toiveita Saapas-toimintaa ja erityisnuorisotyötä kohtaan. Kannustava ilmaisu ”reipasta mieltä ja voimia jatkaa ansiokasta toimintaa” on yksi esimerkki erityisnuorisotyölle toimitetuista ”terveisistä”.

8.3 Yhteistyökumppaneiden lisätiedontarve Saapas-toiminnasta

Tiedontarve- osion kysymykset käsittelivät vastaajien kokemuksia lisätiedon tarpeesta. Vastaajista 11 (64,7 %) oli joskus kokenut tietämyksensä Saapas-toiminnasta riittämättömäksi, neljä (23,5 %) vastaajaa ei. Vastaajien, jotka olivat kokeneet tietonsa riittämättömiksi, pyydettiin vastaamaan myös kolmeen seuraavaan tarkentavaan lisäkysymykseen. Lisäkysymyksillä tarkennettiin tilanteita, joissa tietämyksen riittämättömyys oli tullut esille. Kysymyksillä myös kartoitettiin tarvittavan tiedon laatua ja muotoa. Kaksi (11,8 %) vastaajista vastasi kysymykseen tiedon riittämättömyydestä molemmat vastausvaihtoehdot kyllä ja en, jonka vuoksi heidän vastauksiaan lisäkysymyksiin ei otettu huomioon sisällön analyysissä.

Kyselyyn vastaaminen, tietoa jakaessa, kohdatessa Saappaan ja päihtyneitä nuoria, ohjatessa mukaan toimintaan sekä yhteistyö olivat tilanteita, joissa vastaajat olivat kokeneet tietonsa riittämättömiksi. Tiedon riittämättömyys havaittiin erityisesti kyselyyn vastatessa ja tietoa jakaessa tai ohjatessa mukaan toimintaan. Alkuperäisilmaisusta pelkistetty ilmaisu ”en pysty tiedottamaan” kuvaa tunnetta tiedon riittämättömyydestä ja sen vaikutuksesta työskentelyyn. Yhteistyössä tiedon riittämättömyys havaittiin saapaslaisten koulutukseen sisältyneiden asioiden kannalta.

Tiedon laatua selvitettiin kysymyksellä ”millaista tietoa koet tarvitsevasi”. Lisätietoa koettiin tarvittavan Saapas-toiminnasta, rahoituksesta, arvopohjasta, toimijoista, erityisnuorisotyöstä sekä jatkohoidosta. Perustieto sekä tieto toiminnan sisällöstä, toimintatavoista, toiminnan

nykyhetkestä, toimitiloista ja valtakunnallisesta toiminnasta olivat Saapas-toimintaan liittyviä aiheita, joista vastaajat kokivat tarvitsevansa tietoa. Myös Saappaan toimijoista ja heidän koulutuksesta sekä arvopohjasta koettiin tarvitsevan tietoa.

Erityisnuorisotyötä käsitteleviä tiedon tarpeen aiheita olivat poikien erityisnuorisotyö sekä seurakunnan ja kaupungin erityisnuorisotyön ero. Saapasillan jälkeinen nuoren kanssa tehtävä jatkohoito kuuluu erityisnuorisotyön tehtäviin. Myös jatkohoito oli yksi tiedon tarpeen aihe. Jatkohoito-kategoriassa esille tulleen yhteistyötä käsittelevän ilmaisun ”milloin yhteys mihinkin”, voisi ajatella kuvaavan tiedon riittämättömyyttä Saappaan toimintamallista.

Tiedon muotoa käsittelevässä kysymyksessä annettiin vastaajille vastaamista helpottavia esimerkkejä tiedon muodosta. Suurin osa vastauksista oli esimerkkien kaltaisia tiedonmuotoja esite ja tietopaketti, kirjallista tietoa. Muita tiedon kanavia olivat internet ja tapaaminen. Tapaamista kuvattiin ilmaisuin ”keskusteluhetki” ja ”työntekijä esittäytyminen”. Yksi tapaamisen muodoista oli myös tutustumiskäynti, joka sisälsi tutustumisen tiloihin, henkilöihin ja toimintamalleihin.

8.4 Kajaanin Seurakunta: Palveluoperaatio Saappaan puuttuminen alaikäisen nuoren päihteen (alkoholi) käyttöön

Opinnäytetyössä kuvatus Saapas-toimintaa kuvaavan toimintamallin pohjana käytettiin erityisnuorisotyön käytössä olevaa ”Saappaan asiakkaiden jatkohoito, Kajaani”- mallia (LIITE 10) sekä Kajaanin nuorisotoimen malliin liittyvää, alustavasti kehitettyä Saapas-toimintaa kuvaavaa toimintamalliaihiota. Opinnäytetyössä kuvatussa toimintamallissa kuvataan Saapas-toiminnassa nuoren kanssa tehtävää puuttumisen palvelu- ja toimintaketjua. Malli kuvaa erityisesti Saapas-ryhmän toimintaa päihtyneen nuoren kanssa tilanteessa, kun kaikki ei ole ”ok” nuoren päihtymyksen vuoksi. Malli ei ota huomioon ja kuvaa niitä tilanteita, jolloin Saapas auttaa niin päihtyneitä kuin myös ei-päihtyneitä nuoria ongelmatilanteissa keskustellen, antaen ensiapua, tukien, antaen keskusteluaikoja työntekijälle sekä kuljettaen kotiin tai muuhun turvalliseen paikkaan.

Ensimmäinen vaihe toimintamallissa on, kun päihtynyt nuori kohtaa saapaslaisen/saapaspartion. Kohtaamisessa selvitetään ensin keskustelemalla nuoren tila ja vointi. ”Onko kaikki ok”- kysymys kuvaa hyvin keskustelun sisältöä. Keskustelu voi olla myös tutustumista nuo-

riin luoden kontaktia. Nuoren voinnin ja tilan ollessa hyvä, nuori jatkaa iltaansa. Mikäli kaikki ”ei ole ok” alkaa Saapas-toiminnan puuttumisen palvelu- ja toimintaketju nuoren kanssa.

8.4.1 ”Kaikki ei ok”

Keskustellessa Saapas-ryhmäläiset selvittävät nuoren tarpeet. Toiminnan jatkuvuus päätetään yhdessä nuoren kanssa hänen tahtonsa mukaan. Toimintaketju voidaan jakaa kolmeen toimintatapaan. Nuori voidaan kuljettaa kotiin tai muuhun turvalliseen paikkaan, huonokuntoinen nuori voidaan kuljettaa päivystyspoliklinikalle Kainuun keskussairaalaan (KASS) tai huolehtia nuori selviämään Saappaan tiloihin, ”lepopaikkaan”.

Kuljetettaessa nuori kotiin tai muuhun turvalliseen paikkaan huolehditaan nuoren turvallisuudesta. Kotiin vietäessä nuoren tai vanhempien tahtoessa keskustellaan nuoren voinnista ja illan tapahtumista. Yksilöllisesti ja tilanteen mukaan erityisnuorisotyöntekijä tekee tarvittaessa lastensuojeluilmoituksen.

Päihtymystilan tai tapaturman vuoksi huonokuntoiset nuoret kuljetetaan Kainuun keskussairaalan (KASS) päivystyspoliklinikalle. Tarvittaessa Saapas-ryhmän jäsenet voivat jäädä nuoren tueksi hoitopaikkaan. Mikäli päihtynyt nuori ei ole huonokuntoinen, hän voi tahtoessaan levähtää ja selvitä Saappaan tiloissa. Selvittyään nuori voi tahtoessaan keskustella Saapasryhmäläisen kanssa sekä saa keskusteluaajan erityisnuorisotyöntekijälle. Lopuksi nuori huolehditaan kotiin tai muuhun turvalliseen paikkaan Saappaan, kavereiden tai vanhempien toimesta.

8.4.2 Erityisnuorisotyön jatkohoito Saappaan asiakkaille

Saapas-illan jälkeen nuoren kanssa tehtävä jatkohoito tapahtuu erityisnuorisotyöntekijöiden toimesta. Nuoren Saapas-iltana saama keskusteluaika erityisnuorisotyöntekijälle on varattu mahdollisimman aikaiseen ajankohtaan seuraavalle viikolle. Nuoren ja työntekijän keskustelu on tavallaan ”mikä meni pieleen”- keskustelu. Keskustelussa selvitetään nuoren elämäntilanne ja tehdään suunnitelma vaihtoehdoksi päihteidenkäytölle. Kerrotaan myös erityisnuorisotyön tukitoimista, tukihenkilötoiminasta, pienryhmistä ja mahdollisista jatkokeskusteluista.

Halutessaan nuori saa jatkokeskusteluajan, jolloin hän voi tulla uudestaan keskustelemaan työntekijän kanssa.

Keskustelun perusteella työntekijä selvittää ja arvioi nuoren tilannetta. Ei huolta ja huoli sanat kuvaavat karkeasti työntekijän arviointia nuoren tilanteesta. Ei huolta – sanonta ei varsinaisesti kuvaa ”huoletonta” ajatusta nuoren tilasta, vaan sitä, ettei nuoren tilanne aiheuta akuutteja, välittömiä toimenpiteitä. Vaikka nuoren tilanne ei aiheuta välittömiä toimenpiteitä, hänen tilannetta tarkkaillaan jatkossa. Huoli-toimintaketjussa nuoresta tehdään lastensuojeluilmoitus sosiaalitoimeen. Lisäksi nuori voidaan ohjata erityisnuorisotyön tukitoimiin. Toistuvasti Saappaan tiloissa päihtyneenä käyvien nuorten kohdalla toimitaan huoli-toimintaketjun mukaisesti.

8.4.3 Muutokset toimintamalliaihioon

Huumereitiltä hoitoketjuun hankkeessa kehitetty Saapas-toiminta toimintamalliaihio on kehitetty alustavasti ilman yhteistyötä seurakunnan kanssa. Toimintamalliaihio on jaettu kahteen eri toimintaketjuun. Ensimmäisessä ketjussa nuori viedään kotiin, kun yhteystiedot selvillä. Kotiin viedessä tai seuraavana päivänä keskustellaan nuoren/vanhempien kanssa sekä tehdään lastensuojeluilmoitus.

Toimintamalliaihiossa toinen toimintaketju lähtee liikkeelle silloin, kun nuori selviää Saappaan tiloissa, josta huonokuntoiset nuoret viedään sairaalan. Selviämisen jälkeen aihiossa toimintaketju muodostuu nuoren kuljettamisesta kotiin tai nuori menee itse. Kotiin viedessä nuoren/vanhempien kanssa keskustellaan. Jos nuori ei voi mennä kotiin nuoren kanssa keskustellaan. Keskustelun jälkeinen toimintaketjun eteneminen on jätetty avoimeksi kuvaamalla toimintaa sanoin ”nuori menee jonnekin”. Nuoren selvittyä Saappaan tiloissa hänestä tehdään lastensuojeluilmoitus, jonka jälkeen selvitetään perheen tilannetta. Aihion lopuksi on huomioitu nuoren ohjaus tukipalveluihin.

Pääpiirteiltään toimintamalliaihio ja opinnäytetyössä kuvattu toimintamalli ovat samankaltaisia ja kuvaavat Saapas-toiminnan palvelu- ja toimintaketjua vain päihtyneen nuoren kanssa. Molemmissa malleissa tulevat esiin toimintamuodot nuoren kuljettaminen kotiin, selviäminen Saappaan tiloissa sekä huonokuntoisten nuorten kuljettaminen sairaalaan. Mallien eron muodostaa se, ettei toimintamalliaihiossa ei ole eritelty Saappaan toimijoiden saapaslaisten ja

erityisnuorisotyöntekijöiden eroa toiminnan toteutuksessa. Toimijoiden valtuudet ja velvollisuudet ovat erilaisia lastensuojeluun liittyvissä asioissa. Lastensuojelullinen toiminta kuuluu Saapas-toiminnassa kokonaisuudessaan erityisnuorisotyöntekijän tehtäviin. Kuvatussa toimintamallissa eritellään Palveluoperaatio Saappaan toiminta ja erityisnuorisotyön jatkohoito Saappaan asiakkaille sekä näin huomioidaan saapaslaisten ja erityisnuorisotyöntekijöiden erilaiset osuudet puuttumisen toimintaketjussa.

9 POHDINTA

9.1 Johtopäätökset

Sisällön analyysiin perustella Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneiden tietämys Saapas-toiminnan etsivästä työstä oli kokonaisuudessaan hyvä. Saapas-toiminnan toimintamuodot, toiminta-ajat, toimijat ja heidän valtuudet sekä velvollisuudet tulivat aineistossa monipuolisesti esille. Myös toiminnan keskeiset periaatteet avoimuus, luotamuksellisuus ja vapaaehtoisuus kuvattiin koko aineistossa hyvin käytännön esimerkkien avulla. Joitakin ”en tiedä” vastauksia tuli aineistossa esille erityisesti toimintaperiaatteiden kohdalla. Myös joissakin kyselylomakkeissa osaan kysymyksistä ei ollut vastattu ja osoitettu tietämättömyys sekä kysymyksen huomiointi viivan avulla.

Esiymmärryksen mukaan ajateltiin erityisnuorisotyön/Saappaan kanssa yhteistyötä tehneiden vastaajien tietämys Saapas-toiminnasta paremmaksi kuin niiden vastaajien, jotka eivät olleet tehneet yhteistyötä. Tutkimusaineiston perusteella ymmärrystä ei voida pitää oikeana. Molemmissa vastaajaryhmissä oli vastaajia, joiden tietämys oli hyvää sekä vastaajia, joiden tietämyksessä oli puutteita. Joissakin vastauksissa tuli esiin myös epävarmuutta tietämyksen oikeellisuudesta. Epävarmuus oli osoitettu vastauksen perässä olevalla kysymysmerkillä.

Yhtenä tutkimustehtävänä oli selvittää erityisnuorisotyön yhteiskumppaneiden lisätiedontarve Saapas-toiminnasta. Aineiston mukaan suurin osa (64,7 %) vastaajista koki tarvitsevansa lisätietoa. Myös kaksi (11,8 %) vastaajista oli vastannut kysymykseen lisätiedontarpeesta molemmat vastausehdot kyllä ja en. Lisäkysymyksissä vastaajat toivat esiin runsaasti lisätiedon aiheita ja muutamia ehdotuksia lisätiedon muodoksi, joiden avulla toimeksiantaja voi suunnitella keinoja tiedon jakamiseen toiminnasta. Tiedon laatua käsittelevän kysymyksen vastauksissa tuli esiin myös tietämättömyys Saappaan jatkohoidosta. Ilmaisui ”milloin yhteys mihinkin” kuvaa mielestäni hyvin vastaajan tietämyyttä Saappaan toimintamallista.

Pääosin yhteistyökumppaneiden mielikuva Saapas-toiminnasta ja suhtautuminen toimintaa kohtaan oli myönteistä ja kannustavaa. Tutkimusaineiston mukaan pääosa vastaajista koki Saapas-toiminnan tarpeelliseksi sekä hyväksi ja tärkeäksi työksi. Toiminta nähtiin myös työksi, jota tehdään nuorten hyväksi ”paikaten” viranomaisten työtä. Myönteinen suhtautuminen

ja yhteistyöhalukkuus tulivat esiin myös hakiessa tutkimuslupia esimiehiltä sekä selvitettäessä vastaajien halukkuutta kyselyyn osallistumiseen.

Opinnäytetyön tutkimustulosten avulla opinnäytetyön toimeksiantaja, Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyö sai tietoa yhteistyökumppaneidensa tietämyksestä ja lisätiedontarpeesta. Tiedon avulla erityisnuorisotyö voi kehittää ja suunnitella tapoja yhteistyökumppaneiden tiedonlisäämistä varten. Kuvattua toimintamallia toimeksiantaja voi käyttää yhtenä työvälineenä työssään esimerkiksi tiedottaessaan Saapas-toiminnasta sekä kouluttaessaan uusia vapaaehtoisia mukaan toimintaan.

9.2 Tutkimusprosessi

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi varsinaisesti maaliskuussa 2006 toimeksiantosopimuksen laatimisella ja allekirjoittamisella. Tätä ennen oli tehty aiheanalyysi tutkittavasta aiheesta sekä opinnäytetyösuunnitelma prosessin suunnittelemiseksi ja etenemisen kuvaamiseksi. Aiheanalyysi ja suunnitelma esitettiin opiskelijaryhmälle niiden valmistuttua, jolloin niihin saatiin parannus- ja kehittämisehdotuksia ryhmältä sekä ohjaavalta opettajalta. Opinnäytetyösuunnitelmaa mukaillen opinnäytetyöprosessi käynnistyi toimeksiantosopimuksen jälkeen tutkimuslupien hakemisella ja aineistonkeruulla.

Aineisto yhteistyökumppaneiden tietämyksestä kerättiin maaliskokuussa 2006. Kyselylomakkeiden avulla saatu aineisto käsiteltiin kokonaisuudessaan elokuussa 2006. Menetelmän muuttamistarpeena nähdään se, että aineisto olisi tullut käsitellä heti sen keräämisen jälkeen. Tällöin aineiston keräämiseen liittyvät asiat olisivat olleet paremmin muistissa. Tutkimusraporttia kirjoitettaessa ei enää muistanut kaikkia aineiston keräämiseen liittyviä seikkoja, jotka tuli tuoda esille raportissa. Onneksi olin kuitenkin pitänyt muistiinpanoja aineistonkeruun etenemisestä, joissa jo muistista kadonneet seikat tulivat esille.

Tutkimusprosessi eteni pääosin tutkimussuunnitelman mukaisesti. Yksi tutkimusprosessin käynnistyttyä suunnitelmaan tehty muutos oli aikataulun tarkentaminen keväällä 2006. Aikataulu tarkennettiin siten, että tulevat tehtävät ilmaistiin aikataulussa viikon tarkkuudella. Aikataulun tuli matkan varrella joitakin muutoksia erityisesti tutkimuslupien ja aineiston keräämisen ajoissa. Tutkimuslupien hakemiseen oli varattu yksi viikko, samoin yhteydenottoon vastaajiin ja kyselylomakkeiden toimittamiseen. Yhteydensaaminen niin vastaajien esimiehiin

kuin vastaajiinkin kesti suunniteltua kauemmin henkilöiden tavoitettavuudessa ilmenneiden vaikeuksien, kuten lomien vuoksi. Tutkimusprosessin aikana myös tutkimustehtävien sanamuotoja tarkennettiin. Tutkimustehtäviä mukailten muodostettiin kahdesta ensimmäisestä tutkimustehtävästä tutkimuskysymykset, jotka toimivat kyselylomakkein saadun aineiston käsittelyssä ohjaajana.

Haasteen opinnäytetyön teoreettisen taustan keräämiseen muodosti kirjallisuus. Tällöin tiedonhankintataidot ja kriittisyys tietoa kohtaan muodostuivat tärkeiksi sekä ajankohtaisiksi asioiksi. Saapas-toimintaa käsittelevä kirjallisuus on suurilta osin vanhaa ja sitä on yleisesti saatavissa vähän. Kirjallisuus on pääosin moniste ja raporttimuodossa, jonka vuoksi vaikeasti saatavissa. Haasteen ratkaisemisessa suurena apuna toimi toimeksiantaja, jonka kautta sain Saapas-toimintaa käsittelevää kirjallisuutta käyttööni. Kirjallisuuden vanhuuden vuoksi, esimerkiksi Saapas-toimintaa kuvaavassa teoriaosuudessa käytettiin paljon internet-lähteestä saatua ajankohtaista tietoa.

Yhteistyö niin asiakkaan, hänen verkostonsa kuin eri alojen ammattilaisten kanssa on tärkeä osa nykypäivän hoitotyötä. Moniammatillinen ja -alainen yhteistyö on yksi osa ihmisen kokonaisvaltaista hoitoa ja auttamista. Myös terveydenhoitajan osaamisvaatimuksissa tuodaan esiin moniammatillisuus terveydenhoitajan tukiessa ja vahvistaessa ihmisen omia voimavaroja sekä selvitymistä arjessa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2000: 15). Opinnäytetyöprosessin aikana opinnäytetyön tekijä on toiminut yhteistyössä eri alojen edustajien kanssa niin aineistonkeruun kuin koko prosessin aikana. Erityisesti Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön kanssa tehty yhteistyö on ollut antoisaa kahden erilaisen näkökulman kohdatessa saman aiheen puitteissa. Esimerkiksi toimintamallia kuvatessa erityisnuorisotyöntekijän kanssa toime molemmat yhteistyöhön oman näkemyksemme ja osaamisemme.

Terveyspoliittisissa kehittämissuunnitelmissa yhdeksi terveydenhuollon ehkäisevän työn painopistealueeksi nähdään lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2000: 2). Myös ehkäisevässä päihdetyössä pyritään edistämään ihmisten terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia päihdeettömien elämäntapojen, päihdehaittojen ehkäisyn ja vähentämisen sekä päihdeilmiön ymmärryksen lisäämisen keinoin (Jokinen 2006: 6). Päihdeiden käyttöön puuttuminen on yksi osa ehkäisevää päihdetyötä, jota myös terveyden edistämisen asiantuntija, terveydenhoitaja toteuttaa. Puuttumisessa terveydenhoitajan työn perustana oleva taito, taito tunnistaa ja tarttua asioihin on tärkeä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2000: 15).

Prosessin aikana opinnäytetyön tekijä on saanut perehtyä monipuoliseen nuorten parissa toteutettavaan päihdetyöhön sekä yhteistyökumppaniverkoston. Ehkäisevässä päihdetyössä terveydenhoitajalla on tärkeä rooli lasten ja nuorten terveydenedistämässä sekä ehkäisevässä päihdevalistustyössä. Myös jo ilmenneissä päihdekokeiluissa eri toimijoiden yhteistyön merkitys on suuri alaikäisen nuoren päihteiden käyttöön puuttumisessa. Tällöin opinnäytetyötä tehdessä saatu tietämys yhteistyöverkosta ja yhteistyökumppaneista on hyödyksi.

Koulutuksen aikana käydyt tutkimukseen liittyvät opinnot olivat tärkeitä opinnäytetyöprosessin aikana. Opinnäytetyötä tehdessäni toteutin oppimaani tietoa käytännössä. Prosessin hyvä suunnittelu ja eteneminen eettisyyteen sekä luottamuksellisuuteen liittyvät asiat huomioiden, antavat mahdollisuuden hyvään lopputulokseen. Tällöin hyvin suunnitellulla aineistonkeruulla ja aineiston käsittelyllä sekä kirjallisella raportoinnilla voidaan saada hyödynnettäviä ja luotettavia tuloksia. Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi antoi runsaasti tutkimuksellisia taitoja. Sain myös kriittisyyttä, eettisyyden ja luotettavuuden huomiointikykyä sekä valtavasti kokemusta tutkimusprosessin toteutuksesta käytännössä.

9.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys huomioitiin tutkimuksen toteutuksen useassa eri vaiheessa. Erityisesti huomiota kiinnitettiin vastaajien tunnistamattomuuteen. Vastaajille kyselylomakkeen ohessa toimitetussa saatekirjeessä sekä yhteydenotossa puhelimitse tuotiin vastaajille esiin seikkoja, joilla minimoidaan heidän tunnistettavuutensa ja aineiston salassapito. Näin vastaajille tuotiin esiin heidän anonyymiutensa ja vastaamisen luottamuksellisuus.

Luottamuksellisuudella pyrittiin totuuden mukaiseen vastaamiseen ja rohkaistiin henkilökohtaisten mielipiteiden esille tuomiseen. Yksi anonyymiudessa huomioiva seikka oli aineiston käsitteleminen kokonaisuudessaan. Tällöin yksittäisten vastaajien tai toimialojen edustajien vastaukset eivät tule aineistossa esille. Myös ilmaisuja pelkistettäessä alkuperäisistä ilmaisuista muutettiin joitakin sanoja siten, ettei vastaajan edustama toimiala tule esille. Muutettavia sanoja olivat sanat, joita käyttävät yleisimmin vain tietyn ammattialaan kuuluvat henkilöt.

Aineistonkeruussa käytetyn mittarin, kyselylomakkeen voisi ajatella olevan luotettava mittari tutkimustulosten perusteella. Mittari laadittiin tutkimustehtävien ja teorian tiedon mukaan vastaamaan tutkimuskysymyksiin, joihin tulokset vastasivat. Tulokset siis osoittavat vastaajien

tietämyksen ja lisätiedontarpeen Saapas-toiminnasta. Tutkimuksen vastaajien määrää lisättiin tutkimusprosessin alkaessa, jotta otanta olisi kattavampi mittarin ollessa kyselylomake. Otanta oli harkinnanvarainen ja kohderyhmä koostui ainoastaan vapaaehtoisista vastaajista. Tällöin vastaajiksi ovat voineet valikoitua ne henkilöt, jotka ovat tietoisempia tutkittavasti aiheesta. Luotettavuutta ja tulosten yleistettävyyttä lisääisi suurempi ja sattumanvarainen otanta, jolloin aineiston ja vastaajien määrä olisi suurempi ja näin helpommin yleistettävämpi.

9.4 Jatkotutkimusaiheet

Yksi Saapas-toimintaan liittyvä mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi Saappaan asiakkaana olleiden nuorten kokemukset toiminnan vaikutuksesta heihin. Saapas-toiminta tapahtuu ”ruohonjuuri”- tasolla, siellä missä nuoret liikkuvat ja missä ongelmat esiintyvät sekä näkyvät. Tällöin myös avuntarve on usein suurin ja akuutein. Toiminta kohdistuu nuoriin auttaen ja tukien heitä elämän eri tilanteissa yhteistyössä heidän kanssaan. Olisikin mielenkiintoista ja hyödyllistä tutkia niiden nuorten kokemuksia, jotka ovat olleet asiakkaina toiminnassa. Kuinka toiminta on vaikuttanut heihin ja millä lailla? Aiheetta voisi soveltaa myös nuoriso- ja sosiaalityöhön yleensä.

Päihteiden käyttöön puuttuminen on tärkeä osa nuoriin kohdistuvaa ehkäisevää päihdetyötä. Puuttumisen tueksi ja sitä edistämään kehitetään toimintamalleja, joissa huomioidaan eri toimijoiden osuudet puuttumisen palvelu- ja toimintaketjussa. Tällöin toimintamalleissa tulee esiin myös monialainen yhteistyö niin eri ammattilaisten kuin asiakkaan verkoston kanssa. Olisi mielenkiintoista tietää kuinka esim. Kajaanin nuorisotoimen puuttumisen toimintamalli käytännössä toimii ja toteutuu eri toimialojen yhteistyön kannalta?

LÄHTEET

- Alstela, J. 2004. Erityisnuorisotyö Suomen ev.lut.seurakunnissa vuonna 2003. Toimintara-
potti. Kirkkohallitus. Kirkon kasvatus ja nuorisotyö. Helsinki 26.4.2004.
- Alstela, J. & Virtanen, J. 1994. Palveluoperaatio Saapas – mitä ja miksi? Helsinki: Kirkon
nuorisotyön keskus, Nuorten Keskus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Hyven, A., Oksanen, J., Pesonen, M., Rissanen, A., Savolainen, H. & Toikkari, S. 2001. Pal-
veluoperaatio Saapas: vapaaehtoiskoulutusmateriaali. Helsinki: Kirkon nuorisotyön keskus,
Nuorten Keskus.
- Inkinen, M., Partanen, A. & Sutinen, T. 2000. Päihdehoitotyö. Helsinki: Kustannusosakeyh-
tiö Tammi.
- Jokinen, H. 2006. (toim.) Laatutähteä tavoittelemassa: Ehkäisevän päihdetyön laatuksiteerit.
Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Päihdetyö-ryhmä.
- Kemppinen, P. 1999. Nuoriso 2000: nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kannustusvalmennus P.
& K. Oy.
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede Vol.11, no 1/-99
- Mustalampi, S. 2001. ”Rajat ovat Rakkautta”: Kainuun lasten ja nuorten päihdetoimintastra-
tegian toimeenpano kunnissa. Aiheita-monistesarja 5/2001. Helsinki: Stakes.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2000. Sairaanhoidajan, terveydenhoitajan ja kättilön osaamisvaa-
timukset terveydenhuollossa. Terveydenhuollon ammatinharjoittamisen kannalta keskeisiä
näkökohtia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 2000:15
- Suomen ev.lut. seurakuntien erityisnuorisotyön toimipisteet, saapasryhmät ja yökahvilat.
2004. Kirkkohallituksen toiminnallinen osasto. Kirkon kasvatus ja nuorisotyö. Erityisnuori-
sotyö. Helsinki 12.5.2004.
- Terve Kainuu –projekti. 1999. Rajat ovat Rakkautta: Kainuun lasten ja nuorten päihdetoiminta
strategia. Kajaani: Terve Kainuu –projekti.

Julkaisemattomat lähteet:

- Kirkon erityisnuorisotyön strategia. KENSTRA. 1.6.1994. Moniste.
- Laitinen, M-L. 2005. Interreg III A Karjala loppuraportti. Kajaanin Ammattikorkeakoulu.

Elektroniset lähteet:

Kirkkohallitus 2005. Kirkon päihdestrategia. Tulostettu 5.2.2006.

<http://www.evl.fi/kkh/to/kdy/kirkonpaihdestrategia.pdf>

Lastensuojelulaki 683/1983. Viitattu 17.8.2006.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830683?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Leskinen, P. & Nieminen, M. 2006. Toiminnan mallintaminen hiljaisen tiedon hyödyntämiseksi oppimisessa. Oppivan organisaation seminaari 15.8.2006. Viitattu 15.8.2006.

http://www.tuta.hut.fi/studies/Courses_and_schedules/Tps/TU-53.252/seminarityot/tu53252_seminari_toiminnan_mallintaminen.doc

Nuorisolaki 72/2006. Viitattu 9.10.2006.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki>

Nuorten keskus 2006. Operaatio Saapas: työn periaatteet. Tulostettu 21.8.2006.

http://www.nuortenkeskus.fi/sivu.php?artikkeli_id=46

Tulostettu 21.8.2006.

http://www.nuortenkeskus.fi/sivu.php?artikkeli_id=60

Tulostettu 9.10.2006.

http://www.nuortenkeskus.fi/sivu.php?artikkeli_id=5

Varhaisen puuttumisen –hanke. Varpu-kalvopaketti. Tulostettu 9.10.2006.

http://www.lskl.fi/showPage.php?page_id=66

Viitattu 18.12.2005.

<http://www.huumereititahoitoketjuun.net/kainuu/tausta>

Viitattu 20.8.2006.

<http://www.evl.fi/kkh/to/knk/critnt.html>

Viitattu 9.10.2006.

http://www.kajaaninseurakunta.fi/kasvatus/index.asp?alue_id=22&alue=kasvatus&oid=23

Viitattu 15.11.2006.

<http://www.huumereititahoitoketjuun.fi/toimintamallit/kainuu>

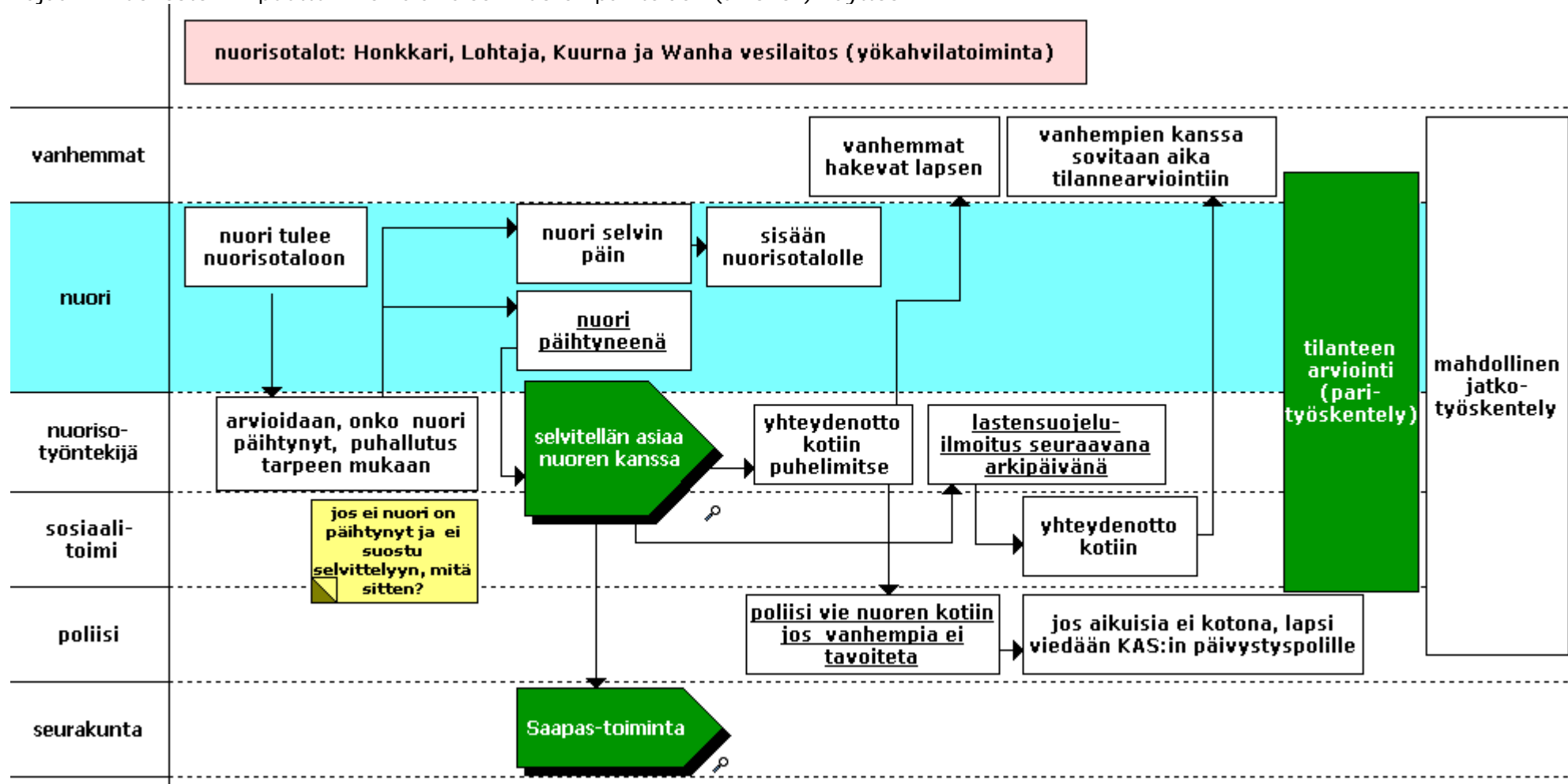
LIITTEIDEN LUETTELO

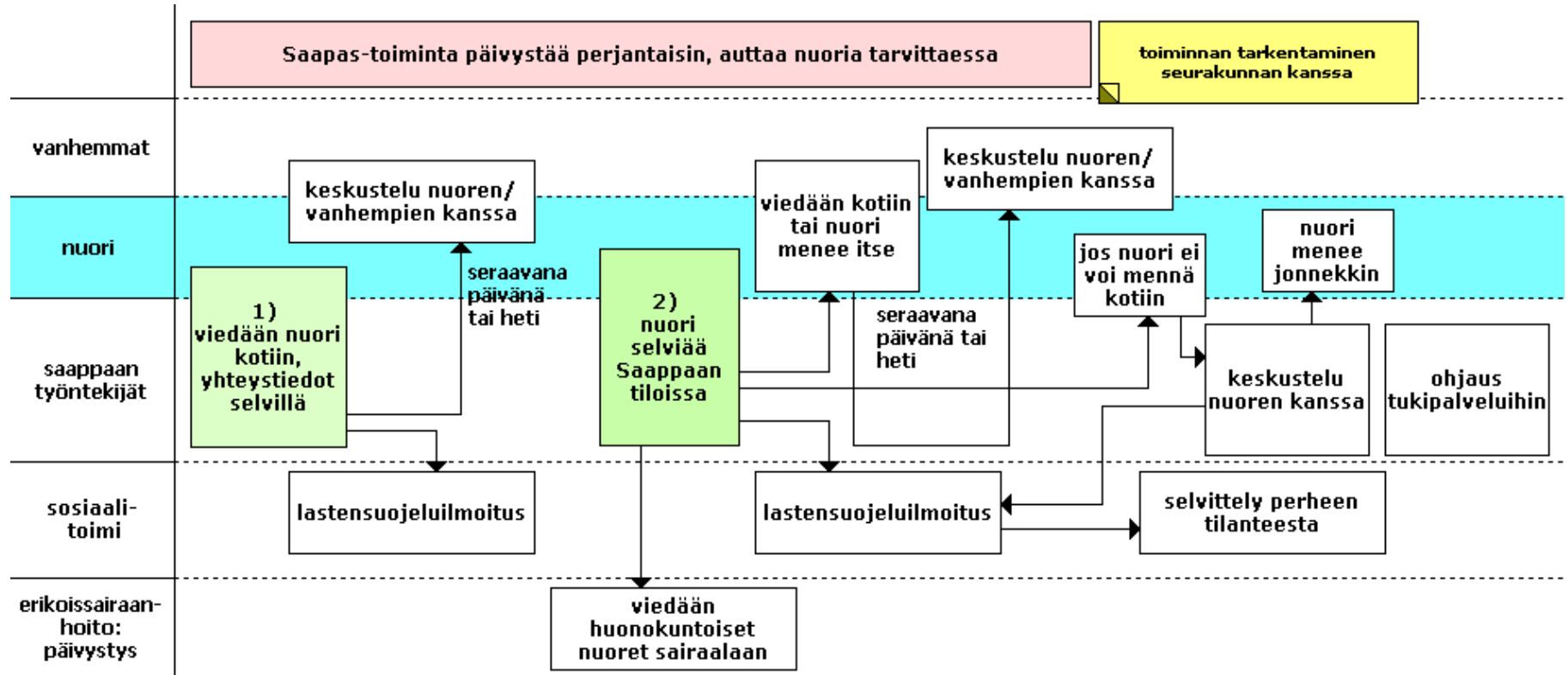
- LIITE 1 Kajaanin Nuorisotoimi: puuttuminen alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön
- LIITE 2 Saapas-toiminta toimintamalliaihio
- LIITE 3 Kyselylomake
- LIITE 4 Tutkimuslupa-anomus
- LIITE 5 Kainuun Maakunta -kuntayhtymän hakemus/lupa
- LIITE 6 Viranhaltijapäätös
- LIITE 7 Saatekirje
- LIITE 8 Sisällön analyysi
- LIITE 9 Kajaanin Seurakunta: Palveluoperaatio Saappaan puuttuminen alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön
- LIITE 10 Saappaan asiakkaiden jatkohoito, Kajaani

Kajaanin nuorisotoimi: puuttuminen alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön

[Etusivulle](#) [Prosessit](#) [Organisaatiot](#) [Tietoelementit](#)

Kajaanin nuorisotoimi: puuttuminen alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön

**PALVELUOPERAATIO SAAPPAAN OSUUS NUOREN PÄIHTEIDEN
(ALKOHOLI) KÄYTTÖÖN PUUTTUMISESSA**

TAUSTATIEDOT

Työkenttä (Rastita oikea vaihtoehto.)

Koulukuraattori _____
Kouluterveydenhuolto _____
Nuorisotoimi _____
Poliisi _____
Sosiaalitoimi _____

YHTEISTYÖ

1. Oletko tehnyt yhteistyötä Kajaanin seurakunnan erityisnuorisotyön / Palveluoperaatio Saappaan kanssa? (Rastittakaa oikea vaihtoehto)

Kyllä _____ En _____

Jos vastasit Kyllä, vastaa seuraaviin kysymyksiin 2-3.

Jos vastasit En, jatka kysymyksestä 4.

2. Millaisissa tilanteissa olette tehneet yhteistyötä?

---

3. Millaista yhteistyötä?

---

4. Oletko kiinnostunut tekemään yhteistyötä Erityisnuorisotyön / Palveluoperaatio Saappaan kanssa?

Kyllä _____ En _____

SAAPAS-TOIMINTA

5. Mitkä ovat Palveluoperaatio Saappaan toimintamuodot?

---

6. Milloin Palveluoperaatio Saapas toimii?

---

7. Ketkä Saapas-toimintaa toteuttavat?

---

8. Millaiset ovat edellisessä kohdassa mainitsemiesi Saapas-toimintaa toteuttavien toimijoiden valtuudet ja velvollisuudet?

---

9. Mitä mielestäsi seuraavat Palveluoperaatio Saappaan toimintaperiaatteet tarkoittavat käytännössä?

Avoimuus _____
_____

Luottamuksellisuus _____

_____

Vapaaehtoisuus _____

_____

10. Mitä mieltä olet Saapas-toiminnan tarpeellisuudesta?

_____

_____

_____

11. Mitä muuta haluaisit sanoa Saapas-toiminnasta?

_____

_____

_____

TIEDON TARVE

12. Oletko joskus kokenut, että tietosi Saapas-toiminnasta ovat riittämättömät?

Kyllä _____

En _____

Jos vastasit Kyllä, vastaa seuraaviin kysymyksiin 13-15.

13. Millaisissa tilanteissa olet kokenut tietosi Saapas-toiminnasta riittämättömiksi?

_____

_____

_____

_____

14. Millaista tietoa koet tarvitsevasi?

---

15. Millaisessa muodossa haluaisit tiedon? (esim. esite, tietopaketti..)

Kiitos osallistumisestasi!

Kajaanin Ammattikorkeakoulu
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hoitotyön koulutusohjelma
Ketunpolku 4
87140 KAJAANI

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

1(2)

21.3.2006

Nuorisotyön päällikkö
Jarmo Kinnunen
Kajaanin kaupungin nuorisotyö

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS AINESTON KERUUSEEN OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN

Olen Miia Heikkinen, kolmannen vuosikurssin terveydenhoitajaopiskelija Kajaanin Ammattikorkeakoulusta. Valmistun terveydenhoitajaksi toukokuussa 2007. Teen opinnäytetyötä Palveluoperaatio Saappaan osuudesta alaikäisen nuoren päihteiden käyttöön puuttumisessa.

Opinnäytetyön avulla kehitetään Huumereitiltä hoitoketjuun - hankkeen kehittämää Kajaanin nuorisotoimen toimintamallia, jonka avulla edistetään varhaista puuttumista nuoren päihteiden käyttöön. Yhtenä tutkimustehtävänäni on selvittää Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneiden tietämys Palveluoperaatio Saappaan toiminnasta etsivän työn osalta sekä selvittää yhteistyökumppaneiden lisätiedontarve Palveluoperaatio Saappaan toiminnasta.

Anon lupaa kerätä tutkimusaineistoa opinnäytetyöhöni kyselylomakkeiden avulla. Kysely toteutetaan yhteensä noin 20:lle Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön yhteiskumppanille kevään 2006 aikana. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista. Kyselylomakkeiden avulla saatu aineisto käsitellään luottamuksellisesti, voimassaolevia salassapito-, arki- ja tietosuojasäännöksiä noudattaen. Aineisto käsitellään opinnäytetyössä kokonaisuudessaan, jolloin yksittäisten vastaajien tai ammattialojen vastaukset eivät ole tunnistettavissa.

Opinnäytetyö valmistuu joulukuussa 2006, jonka jälkeen valmis opinnäytetyö on saatavilla Kajaanin Ammattikorkeakoulun kirjastosta.

Kunnioitavasti

2(2)

Miia Heikkinen

Miia Heikkinen
 Terveystieteiden opettaja
 p. (050) 414 3306
sth3sbmiiah@kajak.fi

Maija-Liisa Laitinen

Maija-Liisa Laitinen
 Opinnäytetyön ohjaaja
 p. (08) 6189 9642

Tutkimuslupa-anomus hyväksytty / hylätty.

Paikka ja aika

Kajaksalla 22.3.06

Luvan myöntäjä

Jarmo
Jarmo

Nimen selvennys

Kainuun maakunta -kuntayhtymä
Sosiaali- ja terveystoimi

HAKEMUS / LUPA

Ylihoitajan myöntämä lupa opinnäytetyölle/
hoitotieteelliselle tutkimukselle

00.00.0000

Opiskelijan/opiskelijoiden nimet	Osoite	Puhelin
Miia Heikkinen	Sudenpolku 7 D 37, 87300 Kajaani	050-414 3306
Oppilaitos Kajaanin Ammattikorkeakoulu	Koulutusohjelma /suuntautumisvaihtoehto Hoitotyön koulutusohjelma / Terveystieteiden tutkimuskeskus	
Opinnäytetyön / tutkimuksen nimi Palveluoperaatio Saappaan osuus alaikäisen nuoren päihteiden käyttöön puuttumisessa		
Mihin tulosalueen/ vastuualueen/ yksikön kehittämishankkeeseen opinnäytetyö / tutkimus liittyy Huumereitiltä hoitoketjuun - hankkeeseen		
Opinnäytetyön / tutkimuksen tavoitteet ja lyhyt kuvaus toteutuksesta Kuvata ja selvittää Palveluoperaatio Saappaan osuus alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön puuttuminen – toimintamallissa. Selvittää Kajaanin seurakunnan erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneiden tietämys ja lisätiedon tarve Saapas-toiminnasta. Tutkimusaineisto kerätään keväällä 2006 kyselylomakkeiden avulla n. 20:ltä erityisnuorisotyön yhteistyökumppanilta. Kysely osoitetaan neljälle Kajaanin alueen yläasteen kouluterveydenhoitajalle. Kyselyyn vastaaminen on anonyymia ja vapaaehtoista. Yksittäisten vastaajien tai ammattilajien vastaukset eivät ole tunnistettavissa opinnäytetyöstä.		
Opinnäytetyön / tutkimuksen aikataulu Opinnäytetyö on valmis joulukuussa 2006.		
Kustannuksista vastaa		(pvm ja nimi)
☒ Opiskelija / tutkija ☐ Tulosalue /vastuualue/ tulosyksikkö, josta sovittu kanssa		
Opinnäytetyön / tutkimuksen raportointi		Raportoinnin ajankohta
☐ Opinnäytetyö toimitetaan ylihoitajalle ☐ Opinnäytetyöstä pidetään osastokokous ☒ Jokin muu tapa, mikä <i>kyselyn tulokset toimitetaan kouluterveydenhoitajille Vitaliin</i>		<i>joulukuu 2006</i>
Työryhmä		
Oppilaitos	Ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvitys <i>Kajaani-Kuva ja Saitin Kuvak-Liik. Laitos</i>	Puhelin <i>044-2847629</i>
Yksikkö / terveysasema	Ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvitys	Puhelin
	Osastonhoitajan allekirjoitus ja nimenselvitys	Puhelin
Pvm ja allekirjoitus (hakija / hakijat) 29.3.2003 <i>Miia Heikkinen</i>		

Opiskelija / tutkija täyttää ja vastaa allekirjoitusten hankkimisesta

Päätös

☒ Lupa opinnäytetyöhön / tutkimukseen myönnetään hakemuksen mukaisesti
☐ Hakemus palautetaan täydennettäväksi seuraavin muutoksin (lisätilaa kääntöpuolella)
☐ Hakemus hylätään, miksi _____
☐ Ei Johtoryhmäkäsittelyä ☐ Anomus hyväksytty johtoryhmässä ☐ Anomus hylätty johtoryhmässä
Pvm ja allekirjoitus <i>Kajaani 29.3.2006</i> <i>Piia Mutsanen</i>

Kopio myönnetystä luvasta liitteineen lähetetään tulosyksikön osastonhoitajalle ja hallintoylihoitaja Helena Heikkiselle (Sotkamontie 13 Rivitalo B 6, 87140 Kajaani)

7.3.2005

*osastonhoitajan päällikkö
Perhepalvelut, reitti 1, koulu- ja
opiskelijatarvaydenhuolto*

KAJAANIN KAUPUNKI
Sivistyspalvelukeskus

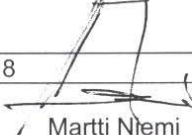
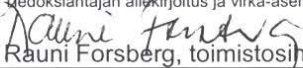
VIRANHALTIJAPÄÄTÖS
Muu päätös

Sivu
1

Viranhaltija ja virka-asema
Perusopetuksen tulosalueen johtaja

Päivämäärä / §
22.03.2006/ § 9

Liitteitä:

Asia	Miia Heikkisen tutkimuslupa-anomus	
Päätös ja sen perustelut	<p>Terveystutkijaopiskelija Miia Heikkinen Kajaanin Ammattikorkeakoulusta pyytää tutkimuslupaa opinnäytetyötään Palveluoperaatio Saappaan osuudesta alaikäisen nuoren päihteiden käyttöön puuttumisessa varten.</p> <p>Tutkimustaan varten Miia Heikkinen kerää aineistoa kyselylomakkeiden avulla, jotka toimitetaan n. 20:lle Kajaanin seurakunnan erityisnuorisotyön yhteistyökumppanille kevään 2006 aikana. Yksi ryhmä ovat perusopetuksen koulukuraattorit.</p> <p><u>Tulosalueen johtajan päätös:</u> Myönnän Miia Heikkiselle pyytämänsä tutkimusluvan koulukuraattoreiden osalta. Ennen tutkimuksen aloittamista on asiasta neuvoteltava ko. koulun rehtorin ja kuraattorin kanssa.</p> <p>Lisätietoja tulosalueen johtaja Martti Niemi puh. 044-7100 816, sähköposti muotoa etunimi.sukunimi@kajaani.fi.</p>	
Päätöksentekooikeus	Sivistyslautakunta 21.2.2005, § 18	
Allekirjoitus	<p>Tulosalueen johtaja </p> <p>Martti Niemi</p>	
Päätös yleisesti nähtävillä	Paikka ja aika Sivistyspalvelukeskuksessa, Pohjolankatu 13, 87100 KAJAANI, 27.3.2006	
Oikaisuvaatimusohje	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen voi tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuuteen päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen	
Oikaisuvaatimusviranomainen	Viranomainen, jolle oikaisuvaatimus tehdään ja postiosoite Sivistyslautakunta, Pohjolankatu 13, 87100 KAJAANI, e-mail: kajaani@kajaani.fi	
Oikaisuvaatimusaika ja sen alkaminen	Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenten katsotaan saaneen päätöksestä tiedon kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.	
Oikaisuvaatimuksen sisältö ja toimittaminen	Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.	
Muutoksenhaku	Valituskielto ja sen peruste	
	☐ Erillinen muutoksenhakuohje	
Tiedoksianto asianosaiselle	Asianosainen Miia Heikkinen, Sudenpolku 7 D 37, 87300 KAJAANI	
	Miten ☒ Lähetetty postitse ☐ Luovutettu ☐ Muulla tavalla, miten?	
	Tiedoksiantajan allekirjoitus ja virka-asema Rauni Forsberg, toimistosihteeri	Vastaanottajan allekirjoitus
Sisäinen jakelu	koulut, joissa on koulukuraattori	

Kajaanin Ammattikorkeakoulu
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hoitotyön koulutusohjelma
Ketunpolku 4
87140 KAJAANI

SAATEKIRJE

27.3.2006

ARVOISA VASTAANOTTAJA

Olen Miia Heikkinen, kolmannen vuosikurssin terveydenhoitajaopiskelija Kajaanin Ammattikorkeakoulusta. Valmistun terveydenhoitajaksi toukokuussa 2007. Teen opinnäytetyötä Palveluoperaatio Saappaan osuudesta alaikäisen nuoren päihteiden käyttöön puutumisessa. Tutkimustehtävinäni on mm. selvittää Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneiden tietämys ja lisätiedon tarve Palveluoperaatio Saappaan toiminnasta etsivän työn osalta.

Palveluoperaatio Saappaan toiminta on osa Evankelis-luterilaisen Kirkon erityisnuorisotyön ensisijaisesti alle 18-vuotiaisiin kohdistuvaa etsivää auttamis- ja sielunhoitotyötä. Työ kohdistuu lapsiin ja nuoriin, joiden voidaan olettaa olevan alttiita erilaisille vaaratilanteille ja vaikeuksille.

Kerään tutkimusaineistoa opinnäytetyöhöni kyselylomakkeiden avulla. Kysely toteutetaan yhteensä noin 20:lle Kajaanin Seurakunnan erityisnuorisotyön yhteiskumppanille kevään 2006 aikana. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista. Kyselylomakkeiden avulla saatu aineisto käsitellään luottamuksellisesti, voimassaolevia salassapito-, arkisto- ja tietosuojasäännöksiä noudattaen. Aineisto käsitellään opinnäytetyössä kokonaisuudessaan, jolloin yksittäisten vastaajien tai ammattialojen vastaukset eivät ole tunnistettavissa.

Pyydän vastaamaan kyselyyn mahdollisimman huolellisesti ja luottamuksella **18.4.2006 mennessä**, jolloin haen kyselylomakkeen/ -heet työyksiköstänne henkilökohtaisesti. Kiitän lämpimästi osallistumisesta.

Opinnäytetyö valmistuu joulukuussa 2006, jonka jälkeen valmis työ on saatavilla Kajaanin Ammattikorkeakoulun kirjastosta.

Yhteistyöterveisin,

Miia Heikkinen
Terveydenhoitajaopiskelija
p. (050) 414 3306
sth3sbmiiah@kajak.fi

SISÄLLÖN ANALYYSI

Pelkistetty ilmaisu

Alakategoria

Yläkategoria

YHTEISTYÖ

2. Millaisissa tilanteissa olette tehneet yhteistyötä?

yökahvilan aikana
pistäytyessä yökahvilassa
erilaisissa bänditapahtumissa
yleisötapahtumissa
viikonloppuisin

Saappaan toiminta-aikana

avuksi lähistön huonokuntoisille nuorille

Nuorilla avun tarve

kerrottavaa nuorisotilan asiasta

Nuorisotilan asiat

nuoren asioiden selvittely
työntekijä nuoren mukana tapaamisessa

Nuoren asioiden selvittely

uuden ryhmän toivominen

Toive uudesta ryhmästä

huoli nuorten vapaa-ajan vietosta
huoli nuorten koulunkäynnistä

Huoli nuorista

3. Millaista yhteistyötä?

tiedottaminen tapahtumista

Tiedottaminen

tarvittaessa apua

Avuntarve

ryhmänvetäjäksi kutsuminen
työntekijä kerhon vetäjänä
kerhon räätälöinti

Pienryhmä

puhelinkeskustelut

Puhelinkeskustelut

päihtyneiden nuorten huoltaminen

Nuoren huoltaminen

etsintä

Etsintä

erityisnuorisotyöntekijä välittäjänä

Yhteydenotto

SAAPASTOIMINTA

5. Mitkä ovat Palveluoperaatio Saappaan toimintamuodot?

simahtanut nuori viedään selviämään
kerää nuoria päihtyneitä säilöön
huolehtii hyvinvoinnista voimakkaan päihtymyksen aikana
lepopaikka väsähtäneille nuorille
levähtämispaikka

Lepopaikka

selviämispiste lepopaikka saapas-tilat		
auttaa nuoria kaupungilla, vaarallisissa tilanteissa avun tarjoaminen auttaminen ja sielunhoito auttavan käden tarjoaminen nuorten auttaminen pulassa olevien auttaminen tukee ja auttaa huonokuntoisia nuoria	Auttaminen, tukeminen ja sielunhoito	
ennaltaehkäisevä päihdetyö valistus, tiedon jakaminen valistustyö	Ennaltaehkäisy, valistaminen	
autot partioi poiniä ja kuskaa juopuneita	Autopartio	
partiointi nuorten tapaaminen nuorten suosituissa paikoissa liikkuminen kaupungilla katupartiointi partiointi partiointi kadulla, kenttätyö etsivä työ partiointi partiointi, etsivä nuorisotyö	Partiointi	Palveluoperaatio Saappaan toiminta
keskustelu mahdollisuus juttukaveriin keskusteluapu keskustelu jutustelu	Keskustelu	
päivystys päivystys kaduilla ja festareilla päivystys	Päivystys	
ensiapu	Ensiapu	
-----	-----	
yhteiset kokoontumiset koulutus	Koulutus	
nuorisotilat nuorisotila nuorisotila, yökahvila	Nuorisotila-toiminta	Erityisnuorisotyön toiminta
kerhotoiminta ryhmätoiminta räätälöidyt kerhot, leirit, retket	Ryhmätoiminta	

6. Milloin Palveluoperaatio Saapas toimii?

viikonloppuisin		
viikonloppuisin		
viikonloppuna		
viikonloppuiltaisin		
viikonloppuiltoina	Viikonloppuisin	
viikonloppuisin		
viikonloppuisin		
viikonloppuna		Viikonloppuna
viikonloppuisin		
viikonloppuisin		
viikonloppuisin		
perjantai ja lauantai-iltais		
perjantai-iltais	Perjantai-iltais	
pe-illat		
<hr/>		
juhlapyhinä		
juhlapyhinä	Juhlapyhinä	
juhlat		
juhlat		
suuret nuorten tilaisuudet		Juhlapäivinä
nuorille tärkeät päivät		
nuorten juhlailtoina		
koulujen päättymisen	Nuorten juhlapäivinä	
nuorison juhlailtoina		
nuorten kokoontumisissa		
nuorten paikoissa		
<hr/>		
festareilla		
pipe-fest	Festivaaleilla	
festareilla		
yleisötapahtumien aikoina		Tapahtumissa
tapahtumissa		
tapahtumien aikoina	Tapahtumissa	
suurissa yleisötilaisuuksissa		
tapahtumien aikaan		
<hr/>		
iltaisin ja yöllä	Iltais	
	in ja öisin	Iltais
		in ja öisin
nuorten vapaa-ajalla	Vapaa-aikoina	
<hr/>		

7. Ketkä Saapas-toimintaa toteuttavat?

vapaaehtoiset		
vapaaehtoiset nuoret	Vapaaehtoiset	
vapaaehtoiset		
vapaaehtoiset nuoret		

vapaaehtoiset
vapaaehtoisten joukko
vapaaehtoistoimijat
vapaaehtoiset yli 18-vuotiaat

**Koulutetut
yli 18-vuotiaat
vapaaehtoiset**

koulutetut nuoret
koulutetut vapaaehtoiset täysi-ikäiset
kouluttautuneet täysi-ikäiset henkilöt

Koulutetut täysi-ikäiset

seurakunta
evl.srk.
seurakunta
srk-väki
seurakunnan nuorisotyö
seurakunnat

Seurakunta

erityisnuorisotyöntekijät
nuorisotyöntekijät
erityisnuorisotyön ohjaajat
erityisnuorisotyöntekijät
palkalliset työntekijät
srk:n erityisnuorisotyöntekijät

**Seurakunnan
erityisnuorisotyö**

Erityisnuorisotyöntekijät

8. Millaiset ovat edell. kohdassa mainitsemiesi Saapas-toimintaa toteuttavien toimijoiden valtuudet ja velvollisuudet?

TYÖNTEKIJÄT:

samat kuin muidenkin auttajien
velvollisuus hoitaa ja huolehtia toimenpiteiden kohteet

Auttamisvelvollisuus

luottamuksellisuus

Vaitiovelvollisuus

jokamiehen oikeudet

Jokamiehen oikeudet

lastensuojelullinen ilmoitusvelvollisuus
lastensuojelulakiin liittyvät
lastensuojelutapauksissa tarvittavat toimenpiteet
velvollisuus puuttua
aikuisen kasvattajan

Ilmoitusvelvollisuus

SAAPASLAISET:

kansalaisvelvollisuus
siviilin valtuudet
kansalaisvastuu
kadunliikkujan valtuudet
jokamiehenoikeudet
maltilliset

Jokamiehenoikeudet

velvollisuus auttaa
auttamisvelvollisuus
toiminta toisen hyväksi

Auttamisvelvollisuus

vaitiovelvollisuus
vaitiovelvollisuus

Vaitiovelvollisuus

9. Mitä mielestäsi seuraavat Palveluoperaatio Saappaan toimintaperiaatteet tarkoittavat käytännössä?

AVOIMUUS

rehellisyys
rehellisesti kertominen nuorelle
avoin ja suora puhuminen nuorelle
nuorten ehdoilla
periaatteiden kertominen nuorelle

Rehellisyys

tiedottaminen
asioiden nostaminen esille

Tiedottaminen

kaikille avoin tulla
palvelut kaikille
kaikille avoin

Kaikille avoin

mahdollisuus tutustua toimintaan
toiminta julkista, näkyvää, tavoitettavaa
avoin tekeminen

Julkisuus

LUOTTAMUKSELLISUUS

asioiden kertominen nuoren luvalla
asioiden sopiminen nuoren kanssa
nuori/lapsi vaarassa lastensuojelulaki ohjaa
erityinen huoli tieto lastensuojeluun

Jatkohoito
nuoren tietäessä

Rehellisyys

ei infoa asiattomille
vaitiovelvollisuus
asiat eivät ulkopuolisille
vaitiovelvollisuus
tieto ei kulje ulos
vaitiovelvollisuus
henkilökohtaisia juttuja ei levitellä

Vaitiovelvollisuus

Vaitiolo-
velvollisuus

nuorten luottamus toimintaan
nuorille luottamuksellista
luottamus henkilökuntaan
luottamus henkilökohtaisissa asioissa
asiointi luottamuksella

Toiminta luottamuksellista

VAPAAEHTOISUUS

perustuu siihen
perustuu vapaaehtoisuuteen

Perustuu
vapaaehtoisuuteen

Perusta

mukana vapaasta tahdosta ja auttamishalusta

vapaaehtoiset toteuttaa laki ei velvoita osallistumaan vapaaehtoiset toimijat toimii vapaaehtoisvoimin vapaaehtoistyötä ei pakkoa/velvoitetta osallistua suurin osa vapaaehtoisia	Vapaaehtoistoimijat	Vapaaehtoistyötä
toiminta korvauksetta vapaa-ajalla toiminta vapaaehtoisesti ilman palkkaa	Palkaton vapaaehtoistyötä	
nuorille vapaaehtoisia keskusteluajoja ei hoideta väkisin vapaaehtoinen kuntoutuminen tiloissa nuoren halu voi saada tukea halutessa	Asiakkuus vapaaehtoista	Vapaaehtoinen asiakas
10. Mitä mieltä olet Saapas-toiminnan tarpeellisuudesta?		
ehdottomasti tarpeellinen hyvin tarpeellista tarpeellista tarpeellista erittäin tarpeellista ehdottomasti tarpeellista tarpeellista tarpeellista tarpeellinen tosi tärkeä ja tarpeellinen ehdottomasti tarpeellinen	Tarpeellista	
hyvää ja tärkeää työtä tärkeä hyvä, toimiva systeemi kannatettavaa toimintaa yksi seurakunnan parhaista ideoista	Hyvää ja tärkeää	
paikkaa viranomaisten työtä helpotus vanhemmille, huolehtii poliisin lisäksi	Paikkaa viranomaisten työtä	
kynnys matala hakea apua monelle nuorelle myönteinen kokemus nuorten hyväksyntä	Nuorista hyväksytyä ja myönteistä	
auttaa nuorta iltaisin/öisin toiminta nuorten hyväksi nuoria pelastaessa ok	Toiminta nuorten hyväksi	
panostus pikemminkin ennaltaehkäisyyn	Ennaltaehkäisyyn panostaminen	

TIEDON TARVE**13. Millaisissa tilanteissa olet kokenut tietosi Saapas-toiminnasta riittämättömiksi?**

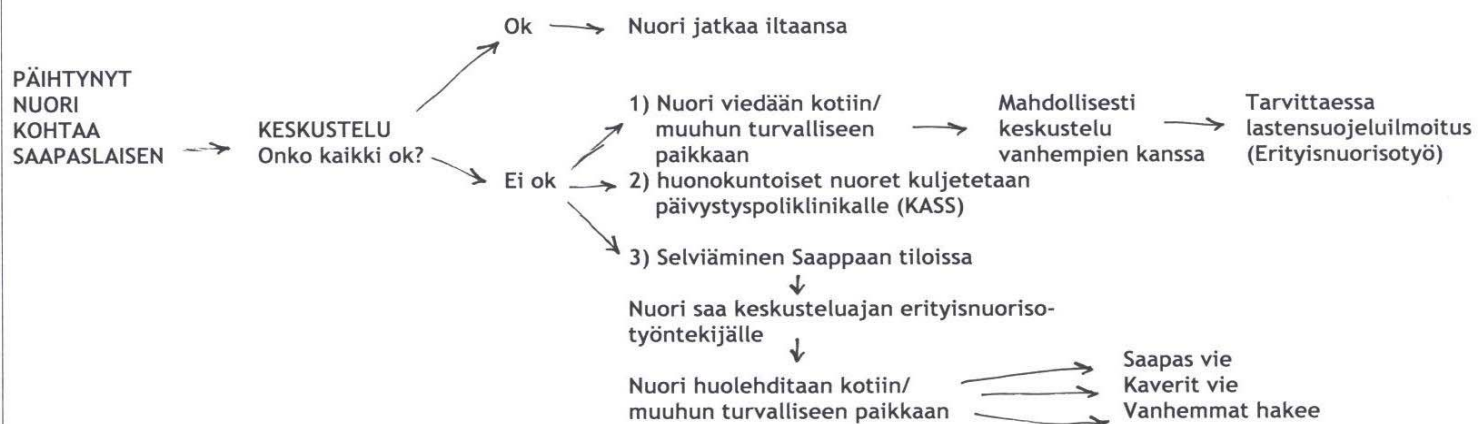
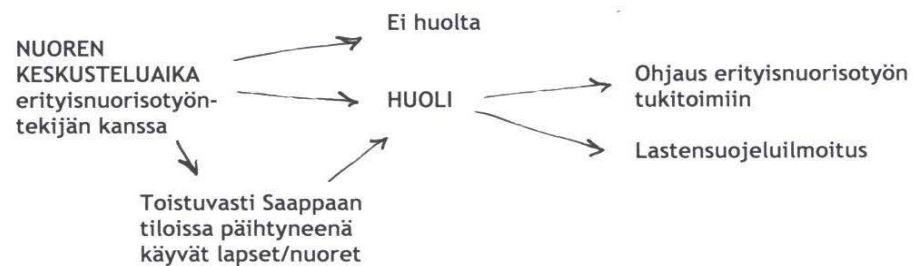
kyselyssä kysymyksiin vastatessa vastatessa kysymyksiin	Kyselyyn vastatessa	
nuorille tietoa jakaessa asiakkaan kysymään tullessa tiedottaessa/kertoessa käytännön toiminnasta tällä hetkellä	Tietoa jakaessa	
kohdatessa nuoria päähtyneenä ja Saappaan	Kohdatessa Saappaan ja päähtyneitä nuoria	
ohjatessa mukaan toimintaan	Ohjatessa toimintaan	
yhteistyössä	Yhteistyössä	

14. Millaista tietoa koet tarvitsevasi?

perusfaktaa kaikkea	Perustietoa	
toiminnan sisältö toiminta konkreettisesti	Toiminnan sisältö	Saapas-toiminta
toimintatavat työntekijöiden toimintatavat toimintaan mukaan pääseminen	Toimintatavat	
mitä tekee nykyään	Toiminta nyt	
tukikohta nuorisotilat, ohjaus ja valvonta	Toimitilat	
valtakunnallinen toiminta	Valtakunnallinen toiminta	
tuleeko lahjoituksia rahoitus	Rahoitus	Rahoitus
uskon asioista puhuminen arvot	Usko ja arvot	Arvopohja
ketkä toimivat paljonko aktiivijäseniä	Saappaan toimijat	Toimijat
koulutus	Koulutus	
srk:n ja kaupungin nuorisotyön ero erityisnuorisotyö pojille	Erityisnuorisotyö	Erityisnuorisotyö

milloin yhteys mihinkin	Yhteistyö	Jatkohoito
lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus luottamuksellisuus	Lastensuojelu	
15. Millaisessa muodossa haluaisit tiedon?		
esite	Esite	Kirjallinen tieto
esite		
esite		
esite		
esite		
esite toimintamuodoista		
esite		
esite		
tietopaketti	Tietopaketti	
tietopaketti		
tietopaketti		
nettisivut	Nettisivut	Internet
keskusteluhetki	Tapaaminen	Tapaaminen
tapaaminen		
työntekijä esittäytyminen		
tutustumiskäynti	Tutustumiskäynti	
tutustuminen tiloihin		
tutustuminen henkilöihin		
tutustuminen toimintamalleihin		

KAJAANIN SEURAKUNTA: Palveluoperaatio Saappaan puuttuminen alaikäisen nuoren päihteiden (alkoholi) käyttöön

PALVELUOPERAATIO SAAPPAAN TOIMINTAERITYISNUORISOTYÖN JATKOHOITO SAAPPAAN ASIAKKAILLE mahdollisimman pian seuraavalla viikolla

Saappaan asiakkaiden jatkohoito, Kajaani

